

ember. város. környezet.
a fenntartható várostervezés és az épített környezet viszonya

EVOLÚCIÓ

baracsi viktória - doktori értekezés
breuer marcell doktori iskola 2013

témavezető:
prof. dr. hübner mátyás

EVOLÚCIÓ

ember. város. környezet.
a fenntartható várostervezés és az épített környezet viszonya

baracsi viktória - doktori értekezés
breuer marcell doktori iskola 2013

BEVEZETŐ	3
EVOLÚCIÓ, VÁROSEVOLÚCIÓ	5
A VÁROS ÉS A FENNTARTHATÓSÁG	7
A fenntarthatóság és a település	10
TELEPÜLÉSTERVEZÉS - FEJLESZTÉS, RENDEZÉS - FOGALAMA, FELADATA, CÉLJA, HELYI LEHETŐSÉGEI	13
A fenntartható települések jellemzői	17
A FENNTARTHATÓSÁG ÉS A TELEPÜLÉSSZERKEZET ÖSSZEFÜGGÉSEI	19
Policentrikus városszerkezet	22
Funkcionális diverzitás	22
Megfelelő mennyiségű és minőségű közterület	26
Egyensúlyban lévő zöld illetve épített környezet - Szabad területek összefüggő hálózata	28
Koncentrált beépítés	30
A FENNTARTHATÓSÁG ÉS A MAGYAR TELEPÜLÉSTERVEZÉS VISZONYA	31
KIS LÉPTÉKŰ (VÁROS) ÉPÍTÉSZETI BEAVATKOZÁSOK MEGLÉVŐ VÁROSI SZÖVETBE	33
Városi közterületek klimabarát kialakítása	34
MESTERMŰ BEMUTATÁSA Egy sikeres - magyaros - városfejlesztési akció története, tanulságai	37
ELŐZMÉNYEK Kapcsolat: A Város és Én	38
A város rövid története	42
A település szerkezete	43
KEZDET Városarculat - imázs	46
Tervezési feladat - kiírás	49
Tervezési koncepció	54
Tervezés menete -Egy hihetetlen történet állomásai	61
Megvalósítás - A terv és a valóság	68
ÖSSZEGZÉS	79
ZÁRSZÓ	83
TÉZISEK	85
FELHASZNÁLT IRODALOM	91

BEVEZETŐ

Doktori értekezésem témaválasztását a közel 15 éves településtervezői, illetve 7 éves oktatói munkám tapasztalatai, eredményei valamint egy mára már igen kiemelt fontosságú szempont a FENNTARTHATÓSÁG határozta meg.

De, beszélhetünk e, városi szintű fenntarthatóságról?

Vagy csak az egyén, az ember az, aki tudatos gondolkodással lépéseket tehet a fenntarthatóbb környezet felé, vagy esetleg a városon túl, annak teljes - koncepcionális – átalakítása a környezeti / természeti elemek rendszerszintű összehangolása eredményezheti a fenntarthatóbb élettér felé való elmozdulást?

Az EMBER a VÁROS /település vagy esetleg a KÖRNYEZET esetleg mind együttvéve lehet az ideális lépték egy hatékony beavatkozásra?

Napjainkra minden második ember városban él, Európában már csaknem az emberek háromnegyede városlakó. Városaink lettek a globális változás központjai. Rajtunk múlik, hogy hogyan segítjük a településszerkezet az épített környezet hatékony megújulását, hogy hogyan teremtjük meg az egyensúlyt az ember és a természet „érdekei” között.

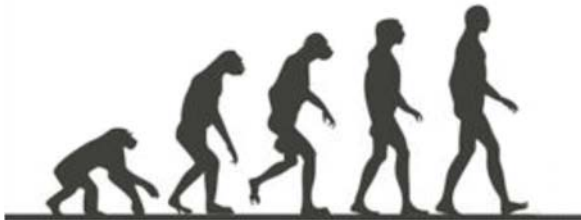
A fenntartható várostervezés teljesítésének módja, módszertana nem magától értetődő és nem is egyértelmű. Sok alapelv létezik, mégis a fenntartható várostervezés pontos módszertanát nem ismerjük.

Értekezésemben a szakmát, az embereket foglalkoztató, mára már médiaszlogenné alakult fenntartható fogalom jelentőségére szeretnék rámutatni városi léptékben, úgy, hogy egy magvalósult belváros rehabilitációt mutatok be ezen a szemüvegen keresztül. A leírt eredmények, tanulságok talán a hallgatók és kollégák számára is egyértelmű, használható megoldásokat nyújtanak.

EVOLÚCIÓ, VÁROSEVOLÚCIÓ

Az evolúció kifejezést a biológiában gyakran, és mindig pontosan meghatározott értelemben használják. Más tudományokban az evolúció nem kevésbé kedvelt, ám meglepően sokféle jelentésű. Gyakran egyszerűen a fejlődés szó szinonimájaként szolgál, máskor, szembeállítva fogalom-párjával a revolúcióval, a fokozatos, és iránytval rendelkező változások leírására alkalmazzák.

Emberi evolúció

Az evolúció kifejezés egy latin szóból ered, elsődleges jelentése egy könyvtekercs kibontását, olvasását, mai értelemben viszont (*idegen szavak szótára*) fejlődést jelent. Ha egyszerűen akarunk fogalmazni, azt mondhatjuk, hogy az evolúció fokozatos időbeni változás.

A települést alakító folyamatok is változásokhoz vezetnek, de ezek iránya / irányíthatósága a legtöbb esetben még nem egy hosszútávon megfogalmazott koncepció eredménye. A települések, a városok - sokáig - természetes úton alakultak, fejlődtek. Evolúciójuk irányát tulajdonságaik, - morfológiájuk, földrajzi elhelyezkedésük, hagyományaik - valamint az élő (természeti, társadalmi) és élettelen (épített)

környezet változásai és egymásra hatásuk befolyásolják.

Nagy Béla szerint a városevolúció nem azonos a várostörténettel, inkább városfejlődéstörténetről beszélhetünk. Úgy gondolta, hogy a települések fejlődését befolyásoló – globális – trendek mint;

- a területek és hálózatok egyensúlya,
- a központképző funkciók fejlődése,
- a kommunikáció szerepének növekedése,
- a szellem/kultúra jelentőségének növekedése
- vagy éppen a környezeti állapot szerepének növekedése,

a város működési modelljének változásához, új városevolúciós szakaszba lépéséhez vezetnek.

A modellváltás akkor következik be amikor a trendekre, változásokra reagálva a város "mutálódik" és más elveken kezd el működni.

Városevolúció

A VÁROS ÉS A FENNTARTHATÓSÁG

Lehet –e fenntartható egy település? Tetten érhető a településtervezés szerepe, felelőssége a városok/települések fenntartható fejlődésében? Szükséges –e a városi/települési szintű beavatkozás?

Ilyen és ehhez hasonló kérdésekre keresték és keresik a választ a szakemberek az 1980-as évek eleje – azaz a fenntartható fejlődés fogalmának megjelenése – óta.

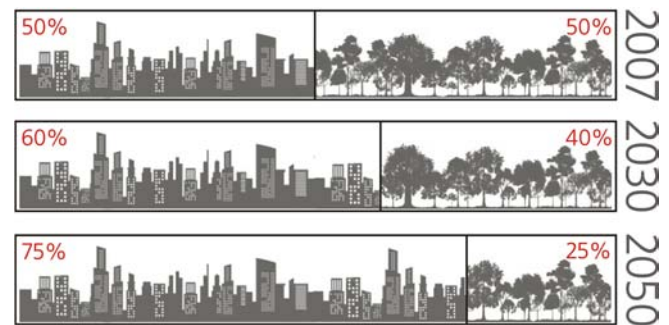
A fenntartható fejlődés fogalmi köre folyamatosan tágult. Míg korábban csak a klasszikus környezetvédelmet hozták összefüggésbe a fenntarthatósággal, ez bővült a nem újratermelődő energia forrásokkal való takarékoskodás igényével. A 80-as évek közepétől egyre gyakrabban jelent meg a környezet minőségének a társadalmi harmóniával való összekapcsolása. A megközelítések további tágulásával a 90-es évektől a települési környezetminőségbe beleértjük az épített környezet esztétikai minőségét, a fejlődés fenntarthatóságába pedig az épített környezet értékeinek védelmét is.

A fenntartható fejlődés mai értelmezése az ENSZ „Környezet és Fejlődés Bizottságának”, az úgynevezett Brudtland Bizottságnak az 1987-ben közzétett „Közös jövőnk” című jelentésében fogalmazódott meg, mely szerint:

„A harmonikus/fenntartható fejlődés a fejlődés olyan formája, amely a jelen igényeinek kielégítése mellett

nem fosztja meg a jövő generációit saját szükségleteik kielégítésének lehetőségeitől.”

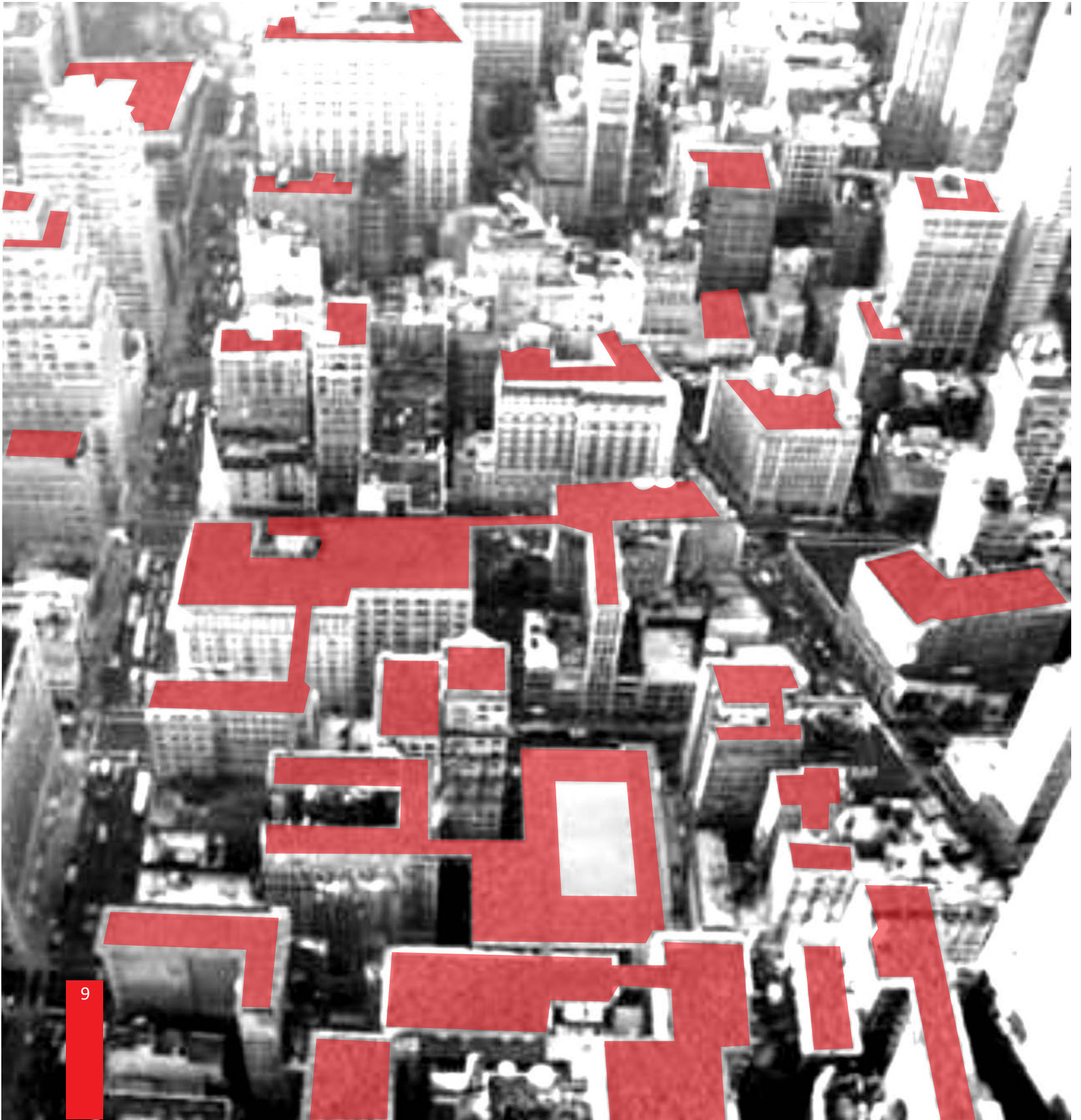
Napjainkra minden második ember városban él, Európában már csaknem az emberek háromnegyede városlakó. Városaink lettek a globális változás központjai. Rajtunk múlik, hogy hogyan segítjük a településszerkezet az épített környezet hatékony megújulását, hogy hogyan teremtjük meg az egyensúlyt az ember és a természet „érdekei” között.

Prognózis (forrás: Ricky Burdett)

Egy ausztráliai kutatásban rangsorolták az épített környezet elemeinek megújulási ciklusát. E szerint egy épület 100, egy utca szerkezet 500 egy város pedig 1000 év alatt képes megújulni.

(Alexander, N (1990) *Squeezing Spread Cities: Improving the Energy Efficiency of Large Cities* (Thesis: Melbourne, Ausztrália)

Városaink a jövő: ökológikus elvekkel, fenntarthatósággal kapcsolatos témák már nem egyszerűen divatos ügyek vagy hangzatos média szlogenek, hanem realitások.

Ugyan, lehetetlen küldetés lenne meghatározni a fenntartható településszerkezet kialakításának egységes metodikáját, mivel minden település egy különálló identitás, a szükséges beavatkozások sorát pedig az adott település jellemezői határozzák meg. Jó hír azonban, hogy rendelkezésre állnak sablonok, általános módszertanok, melyek tudatos használatával pozitív eredmények érhetőek el. Jelen fejezet ezekre az alternatívákra helyezi hangsúlyt, melyek ismerete szolgálhat az első lépésként a fenntartható települések tervezésében.

A fenntarthatóság és a település

A települések mai állapota hosszú fejlődésük, folyamatos változásaik eredményeként alakultak ki. Mibenlétük, változásaik, keletkezésük, eltűnésük mindig is foglalkoztatta az emberiséget. Több tudomány, szakterület kísérelte meg, a települések életének - ideális - működésének törvényszerűségeit, sajátosságait feltárni.

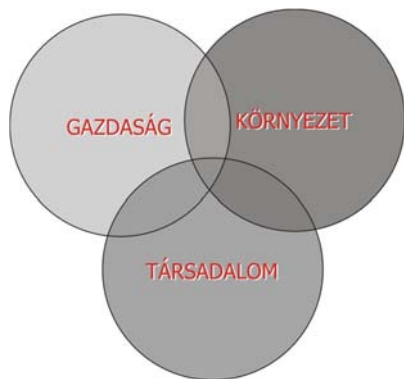
„A város összetett, bonyolult megvilágításához nem elég egyetlen tudomány lámpásamindegyik más szemszögből világít rá az egészre...” – fogalmazta meg Mendöl Tibor. (Városi Szemle 1945)

E szakterületek közös nevezője lehet az a meglehetősen leegyszerűsített tétel, miszerint a település egyidejűleg egy társadalmi, gazdasági és – térbeli-fizikai – környezeti jelenség.

A település tehát folyamatos változásban lévő társadalmi, gazdasági, környezeti (épített és természeti) rendszer, és e alrendszerek egymásra hatása határozza meg, hogy a város milyen mértékben szolgálja a fenntartható település, mint jövőkép elérését.

Az talán már mindenki számára egyértelmű, hogy a fenntartható fejlődés városi/települési viszonylatban nem pusztán (épített) környezeti probléma. Hatékonyságát a fent említett három alaptényező viszonya befolyásolja.

„A gazdaság, a társadalom, és a környezet közötti viszony úgy magyarázható helyesen, hogy a környezet forrása a gazdaságnak és eltartója a hozzá tartozó társadalomnak, mindhármukat pedig a természet rendszere foglalja egységbe, azaz ezek az alrendszerek a természet részei.” (Gyulay Iván: Fenntartható fejlődés, Intézet a fenntartható fejlődésért Alapítvány, Miskolc, 2000)

Fenntarthatóság „gyenge koncepciója”

A fenntartható fejlődés három alappillére közötti szoros kapcsolat miatt a döntések hatása mindig komplexen érvényesül, ezért a fenntarthatóbbá váláshoz első lépésként, ezen alrendszerekről való egyidejű, „integrált” gondolkodás szükséges.

További lépések, területek a fenntarthatóság felé, városi kontextusban:

- policentrikus városszerkezet, változatos területhasználat biztosítása,
- környezetbarát, energiatakarékos közlekedési módok előtérbe helyezése, (a közlekedés kereslet csökkentésével, minőségi közösségi közlekedés biztosításával, az egyéni – gyalogos, kerékpáros – közlekedési módok ösztönzésével),

Fenntarthatóság „erős koncepciója”¹

- épületek energiahatékonyságának javítása, új létesítmények energiatakarékos tervezése
- helyi gazdaság előnybe részesítése (a helyi termékek, szolgáltatások és erőforrások felhasználásával),
- aktív energiagazdálkodás (az települések energiafelhasználásának csökkentésével, megújuló forrásból történő biztosításával),
- klímabarát hulladék- és vízgazdálkodás megteremtése (szelektív hulladékgyűjtés, újrahasznosítás, komposztálás lehetőségének biztosításával, tudatos és takarékos vízgazdálkodással).

¹ forrás: Fleischer Tamás: Fenntartható fejlődés: környezeti, társadalmi és gazdasági tényezők, MTA Világgazdasági kutatóintézet, 2007

A fentiek alapján érzékelhető, hogy igen összetett az út egy fenntartható módon fejlődő település felé. Ennek a fejlődésnek a megvalósításában döntő szerepe van a szemléletformálásnak, a megfogalmazott elvek tudatosításának.

Sikert csakis akkor lehet elérni ezen a területen, ha a településen élők is azonosulnak a törekvésekkel. Erre pedig akkor van esély, ha megértik mi is a lényege és jelentősége a fenntartható fejlődésnek. Jelen fejezetben városi kontextusban szeretnék ezzel a területtel tovább foglalkozni.

A TELEPÜLÉSTERVEZÉS - FEJLESZTÉS ÉS RENDEZÉS-
FOGALMA, FELADATA, CÉLJA, HELYI LEHETŐSÉGEI

„A terv semmi, a tervezés minden.” (Eisenhower)

Az ember illetve az emberi közösségek természetes igénye, hogy foglalkozik a jövőjével és így vagy úgy de hatást is szeretne rá gyakorolni. Ez a jövőre irányuló tevékenységünk, annak feltérképezése, megismerése és ezen információk birtokában a befolyásolása, maga a tervezés.

A településekkel kapcsolatos tervezés gondolata a település megjelenésével egyidős. A közösségek igényeik és elképzeléseik szerint igyekeztek létrehozni, alakítani városaikát, falvaikat.

A településeknek az a funkciójuk, hogy optimális térbeli, műszaki feltételeket biztosítsanak a települési társadalom életének.

Mindezt természetesen csak az adott gazdasági lehetőségek keretein belül és az adott technikai lehetőségek szintjén tehetik, az érdekütközések feloldását jelentő kompromisszumok mentén. Ebből következik, hogy a települések fejlődése, és a fejlődésbe való beavatkozások jellege, tartalma mélyen beágyazódik az adott társadalom viszonyaiba. Mivel a társadalomnak egyáltalán nem mindegy, hogy a települések milyen térbeli keretet biztosítanak életfolyamataikhoz, a városépítés egész eddigi történetében nyomon követhető a települések fejlődésének valamilyen legitim társadalmi befolyásolása.

Ez a funkciója a tervezésnek is.

DE, milyen feltételekkel lehet a település a tervezés tárgya?

Az előző fejezetben már megfogalmaztuk, hogy a település egyidejűleg egy társadalmi, gazdasági és térbeli-fizikai jelenség. A település jövőbeli megjelenését – fenntartható – fejlesztését akkor vagyunk képesek megtervezni, ha a tervezést azonos időtávra, mind a három tényezőre egyszerre képesek vagyunk kiterjeszteni.

A településtervezés (planning, nem design!) tehát – némileg leegyszerűsítve - az urbanizációs folyamatok környezeti kereteinek tervezésére irányuló, interdiszciplináris tevékenység.

Lewis Mumford szerint *„a város hivatása, hogy kozmikus és történelmi léptékű folyamatokban tudatos résztvevővé tegye az embert.”*

Nem véletlen tehát, hogy a településtervezés középpontjában is a teljes környezet alakítása áll, mely környezet magába foglalja az embert. A magyar szakmai szóhasználat átfogó fogalomként településtervezésről beszél, aminek részei a településfejlesztés és településrendezés.

A települések a történelem során létrejönnek, megszűnnek, virágzanak, elszorvadnak, állandóan

változnak. A változások egyik - többé kevésbé spontán végbemenő - iránya a **települések fejlődése**. Nem feltétlenül az ember tudatos beavatkozásának függvénye, hanem külső erők, természeti adottságok, jelenségek következménye.

A **településfejlesztés** során a település fejlődését tudatos beavatkozással befolyásoljuk, aminek következtében, a fejlesztés eredményeként a település pozitívan változik;

- javulnak az életkörülmények, a szociális ellátás,
- gyarapodnak a munkahelyek,
- fejlődik, bővül az épített környezet, a műszaki infrastruktúra,
- erősödik a település kistérségi/ regionális helyzete,
- növekszik a vonzóhatása,
- stb.

A településfejlesztés nem csak mennyiségi többletet ad a településnek, hanem helyzetét, értékeit gyarapítja, minőségi többletet is ad. Eszköze nem minden esetben a gyarapítás, hisz néha a „jobb” érdekében a megszüntetés, átigazítás átalakítás a hatékonyabb.

Az átgondolt településfejlesztés során a települések egyre magasabb színvonalon tudják kielégíteni a lakosság igényeit. Kiemelt feladata a - rövid, közép- és hosszú távú - átfogó fejlesztési célok,

meghatározása, összehangolása és megvalósítása a fejlesztési programok keretében és érvényesítése az egyéb ágazati döntésekben.

Az átfogó célkitűzés - az elmúlt évtized gyakorlata alapján - a fenntartható fejlődés teljesítése, azaz a társadalmi igényeket a fizikai (épített es természeti) környezet értékeinek megőrzésével és továbbfejlesztésével, gazdaságilag is hosszú távon fenntartható (megvalósítható, működtethető, finanszírozható) módon kell kielégíteni.

A településfejlesztés a településre kiterjedő olyan társadalmi, gazdasági, térbeli-fizikai tervezési és operatív tevékenység, amelynek célja a települési lakosság életminőségének, ellátási és környezetegészségügyi viszonyainak javítása, a település fenntartható fejlesztésének biztosítása. (Településfejlesztés Bp. 1999, Kőszegfalvi György - Loydl Tamás)

A fejlesztés az adottságok feltárásán alapuló jövőkép prognózisával kezdődik, és az elérendő célok meghatározásában teljeseedik ki. Ezen célokhoz kötöten pedig realizálódik a település rendezésének alapja. Két külön dimenziójú, de egymásra épülő, egymást kiegészítő tevékenységekről beszélünk.

A fejlesztés a mit, miért, kinek, miből és mennyiért, a rendezés a hogyan és hol kérdésekre ad választ.

A településrendezést tehát, egy olyan - műszakilag megalapozott - tevékenységnek tekinthetjük, amely a településre, mint térbeli-fizikai objektumra irányul.

A településrendezés tárgya a település azon része - épületei, építményei, természeti elemei, föld alatti illetve feletti létesítményei - amit látunk, érzékelünk. Az így értelmezett települést kíséri meg **rendezni** a településrendezés. Nem egy tökéletes állapotot kíván kialakítani, hanem a településen élők számára egy jobb, rendezettebb fizikai – műszaki - ökológiai életteret megteremteni.

Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény értelmében:

A településrendezés olyan igazgatási tevékenység, amelynek célja a településfejlődés térbeli-fizikai kereteinek meghatározása, a településpolitikai célokkal, közösségi érdekekkel összhangban.

A településrendezés célja a települések terület-felhasználásának és infrastruktúra-hálózatának kialakítása, az építés helyi rendjének szabályozása, a környezet természeti, táji és épített értékeinek fejlesztése és védelme, továbbá az országos, a térségi, a települési és a jogos magánérdekek összhangjának megteremtése, az érdekütközések feloldásának biztosítása, valamint az erőforrások kíméletes hasznosításának elősegítése.

A fenntarthatóság egyszerre követeli meg a városok környezetszennyező hatásainak jelentős csökkentését, a városi hagyományos értékek, a városi örökség védelmét (az épített környezet, közterek, zöldterületek, a városok körüli kultúrtáj védelmét) és igényli a modernizációt, a fejlesztéseket.

Szlogenje, "gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan" a terület- és településfejlesztési, rendezési tervezési folyamat minden részletét át kell haszna.

A fenntarthatóság a településtervezés vonatkozásában a települési környezeti állapotok, a területek terhelhetősége kapcsán merül fel a leggyakrabban. Amíg a légszennyezés, a zajszint határértékei pontosan számszerűsíthetők, addig a településtervezésben - a beépítés intenzitásával, sűrűségével kapcsolatban - nincsenek pontos és számon kérhető normatív értékek.

Ajánlások és elvek viszont rendelkezésre állnak, melyeket a következő fejezetekben szeretnénk bemutatni, és a magyar településtervezési gyakorlattal azonosítani, segítséget nyújtva ezzel a környezettudatosan gondolkodó illetve azzá váló szakemberek, döntéshozók számára.

A fenntartható települések jellemzői

A hatékony és következetes fejlesztések „nulladik” lépcsőfoka a fenntartható szemléletben megalkotott, nagy legitimációs erővel bíró és jól kommunikált településfejlesztési terv (koncepció, stratégia), amely a városlakók és befektetők számára egyértelmű és követhető üzenetet hordoz.

A következetesen megvalósítható, fejlesztési irányokat tartalmazó városfejlesztési forgatókönyvek megalkotása ugyanakkor nem egyszerű feladat.

Többek között azért sem, mert a városfejlesztés egyben politikai aktus is.

A városfejlesztési időtávok, a politikai ciklusok és programozási időszakok eltérő időtartalmúak.

A hazai gyakorlat szerint a városvezetés fókusza (a városfejlesztés szempontjából) a rövidtáv, amely sajnos az esetek többségében nem elegendő az integrált, nagy volumenű fejlesztések megvalósítására.

A hosszú távú gondolkodás, a lefektetett célok egy város életében is elengedhetetlenek. Célok nélkül nincs iránytű a fejlődéshez, így pedig egy város elkerülhetetlenül lemarad a versenyben (melynek tárgya az életminőség, szolgáltatások, telephelyválasztás vagy/és a turizmus lehet).

Szükség van a tudatos gondolkodásra és tervezésre, a fejlesztési tervekre, hiszen ezek rajzolják ki a fő kontúrokat még akkor is, ha esetenként el is kell térni az eredeti fejlesztési iránytól. A fejlesztési stratégiák az adott társadalmi, ökológiai, gazdasági és műszaki környezetből és a közösen megfogalmazott jövőképből indulnak ki. Ezek nélkül elszigetelt, pontszerű fejlesztési projektek megvalósulására van csak esély, így pedig elvész a szinergikus hatások kihasználásának lehetősége. Több egymással összefüggésben lévő, egymás hatását erősítő fejlesztéssel nagyobb és kedvezőbb hatás érhető el, mint egy olyannal, ami nem kapcsolódik szervesen a település többi részéhez.

A jó hír, hogy egészen rövid idő alatt is létrehozhatók sikeres és fenntartható fejlesztések, melyeket érdemes tanulmányozni és átvenni:

Jaime Lerner (építész, Curitiba korábbi polgármestere) újjátervezte városát, az 1,7 millió lakosú braziliai nagyvárost.

A város két fő problémája a szegénység és a szemet volt. A szegények két legfőbb gondja pedig az élelem és a mobilitás volt. Egyik igen sikeres projektje a város szemetének összeszedése szegényekkel, akik cserébe élelmiszercsomagot és autóbuszjegyet kaptak.

Világszínvonalú, hi-tech gyorsbusz alapú tömegközlekedési hálózatát pedig a metróépítés költségének töredékéből valósította meg. E. Penalosa, Bogota polgármestere is sikeresen átvette és alkalmazta az utóbbi rendszert.

Munkássága eredményeként nem csak a települését változtatta meg, hanem a városfejlesztők világnézetét is. A 2006-ban Madridban megrendezett „Planning and sustainable development of metropolitan capital regions” c. konferencián a következőket mondta:

„A város nem probléma, hanem maga a megoldás” J. Lerner szerint a világ összes városa három év alatt továbbfejleszthető a rendelkezésre álló pénzügyi eszközöktől és a városmérettől függetlenül: „... a kreativitás ott kezdődik, amikor a költségvetésedből elvesznek egy nullát és ott folytatódik, amikor elveszünk négyet”. Véleménye szerint a gyors és pontszerű beavatkozásokkal érhetők el nagy eredmények (a gyorsaság miatt nincs idő a bürokrácia és a politikai felfordulás kialakulására).

„Törekedj az egyszerűsége!” Szerinte nem kell minden kérdésre választ adni. A konferencián felhívta a figyelmet a 24 órás utcákra, terekre és épületekre, valamint arra, hogy hasznosítsunk a lehető legtöbb dolgot újra.

Lerner a minőségi életet egy teknős példáján vezeti le. A teknős ugyanazon a helyen él és dolgozik. A teknős páncélja olyan, mint egy városi szövet. Szerinte azzal, hogy elhagyjuk a várost és az agglomerációba költözünk úgy teszünk, mintha levágnánk a teknősről a páncélzatát.

A FENNTARTHATÓSÁG
ÉS A TELEPÜLÉSSZERKEZET ÖSSZEFÜGGÉSEI

A településszerkezet fogalmáról, alkotóelemeiről mindenkinek van egy kialakult képze. A településszerkezet jelentheti a tájat, domborzati viszonyokat, a közlekedési hálózatot, az egyes funkciók, területfelhasználások szerkezetét, a beépítési módok területi elhelyezkedését, az épített környezeti elemek magassági viszonya, intenzitása által meghatározott településszerkezetet.

A jogszabályban meghatározott fogalom szerint a településszerkezetet az egyes területek felhasználásának módja és a település működéséhez szükséges műszaki infrastruktúra elemeinek térbeli elrendezése határozza meg, azaz a település szerkezetét a táji, természeti adottságok és a szerkezetalkotó hálózati elemek, területi egységek együttesen alakítják.

A településszerkezet fogalma, a hálózati és területi elemek valamilyen fokú szervezettségét feltételezi, még akkor is, ha egy település spontán módon jött létre és a szerkezetalkotó elemei között törvényszerűség nem felismerhető. *„A település szerkezetét mégsem csupán ezért célszerű tervezni, hanem elsősorban a költségesen üzemeltethető települési rendszer hatékonyságának javítása érdekében.” (Települések világa, Nagy Béla)*

A hálózati és területi elemek egyúttal a különböző funkciók térbeli megnyilvánulását is mutatja. Ennek

megfelelően a településszerkezet nem csak a funkciók betöltésének hatékonyságát, hanem a fenntarthatóságot is befolyásolja.

Az „első” **Athéni Charta** megállapításai és elhatározásai rendkívül korszerűek voltak és nagyrészt ma is aktuálisak. Rendszerszemléletben értékelte a város és környéke természeti, társadalmi-politikai és gazdasági egészét, valamint komoly jelentőséget tulajdonít az ember fiziológiai és pszichológiai természetű értékeinek is. A dokumentum a „kaotikus” állapotok felszámolására egy olyan tervezési elvet dolgozott ki, amelynek alapja a város funkcióinak térbeli elkülönülése. Ezzel szándékozott biztosítani a lakóterületek egészséges környezetét, a zöld területek megmaradását, és kiküszöbölni vagy mérsékelni az ipari területek környezetszennyező hatását.

A **Machu Picchu Karta** az 1933-as Athéni Karta első revíziójának tekinthető. Az 1977-es Karta értéke, hogy megkísérelte jegyzékbe foglalni és az elmúlt évtizedek városfejlődési tendenciáit és az ezek kapcsán felmerült kihívásokat. Az Athéni Kartával szemben, a város funkcionális részekre bontása helyett felveti a funkciók integrálásának szükségességét.

Az Új Athéni Karta (1998) általános jellegű ajánlásokat tesz, hogy hogyan elégíthetők ki a jövő

városának szükségletei és polgárainak törekvései. A „Kevesebb szabályozás, nagyobb változatosság.” ajánlásában – már a Machu Picchu Karta által, a városi funkciók szeparálásával szemben kritikaként megfogalmazott új elv- szerepel, melyben a monofunkcionális fejlesztések felhagyására, a városi szövet változatosságára hívja fel a figyelmet.

A 2003-**Új Athéni Karta** már jövőképet vázol a XXI. század városairól. Létrehozza a **koherens város** fogalmát, amely egy **olyan kapcsolatrendszerrel jelent, mely különböző hálózatokon keresztül realizálódik a városon belül és a városok között is.** Prognosztizálja, hogy a koherens városban növekszik a funkciók koncentrációja, növekszik ezeknek a helyeknek az élénksége s ezzel párhuzamosan óvják a természet közeli állapotokat az urbánus területhasználatától.

Hazánkban a településrendezési tervek készítésének gyakorlata, változatlanul a területfelhasználási kategóriák szétválasztásán alapul. Ugyan mára már ismerté váltak a szigorú szétválasztás következtében felmerülő problémák - a kapcsolatok hiányából eredő működési zavarok, a monofunkciós városrészek extenzív területhasználata, a lakó és munkahelyek közötti távolságok okozta forgalomnövekedés – és valamelyest enyhült az övezetesítés merevsége, az ökológiai településfejlesztés megvalósítása még így is komoly nehézségekbe ütközik.

A fejezet bevezetésében már vázoltam azokat a stratégiai elemeket, amelyek teljesítése egy fenntartható település sajátja. Ezek településszerkezeti illetve területhasználati megközelítésben:

- policentrikus városszerkezet
- horizontálisan és vertikálisan is biztosított funkcionális diverzitás
- megfelelő mennyiségű közterület
- átgondolt vonalas infrastruktúra hálózat a közösségi és egyéni (gyalogos, kerékpáros) közlekedés biztosítására
- szabad területek összefüggő hálózata
- egyensúlyban lévő zöld- illetve épített környezet
- koncentrált beépítés

A fenti elvárások teljesítésének módja, módszertana nem magától értetődő és nem is egyértelmű. Sok alapelv létezik, mégis a fenntartható várostervezés pontos módszertanát nem ismerjük. Ennek a fejezetnek nem célja egy új módszertan megalkotása, sokkal inkább a meglévő példák, minták bemutatása és azok ideálisnak vélt ötvözése, házasítása a hazai gyakorlattal.

Policentrikus városszerkezet

A fenntartható településszerkezet legfontosabb jellemzője az alkotóelemek és funkciók hierarchikus sokfélesége. A települési funkciók elhelyezkedését az szabja meg, hogy azok milyen hierarchia szintet képviselnek. **A központi funkciók a centrumban és annak közvetlen közelében, míg az alapellátást biztosító szolgáltatások térben szórtnak, nagyjából egyenletesen helyezkednek el.**

A település szerkezetének mintázata a természetéhez hasonlóan organikusan változatos. A nagy kiterjedésű városok szerkezeti felépítése több ilyen egymás mellett működő rendszernek feleltethető meg. Ez a nyitott hálózatként működő, több kisebb központtal rendelkező policentrikus városszerkezet az, amely jelentősen csökkentheti a károsanyagok kibocsátását, hiszen ha az emberek nem csak egyetlen városközpontban intézhetik ügyeiket, vehetnek igénybe szolgáltatásokat és vásárolhatnak, hanem lakóhelyük közelében is, jelentősen csökken a közlekedési igény.

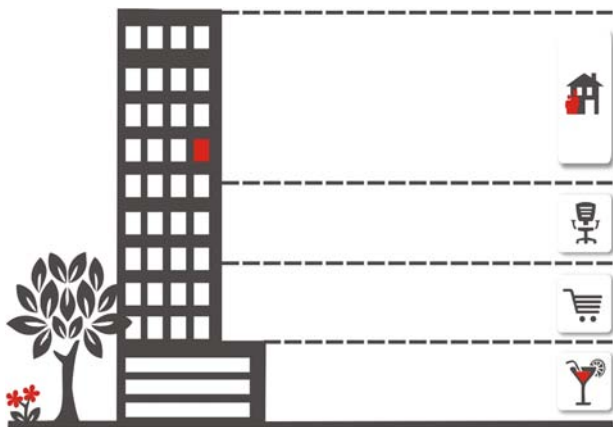

Funkcionális diverzitás

A funkcionális diverzitásnak az a lényege, hogy elsősorban a **szolgáltató és a közösségi intézmények térben és időben jól kihasználtak** legyenek. A vertikális kihasználásra leginkább a lakóövezetekben van jó lehetőség, ahol a földszinten és az első emeleten lehetőség van a szolgáltatások és munkahelyek létesítésére, elhelyezésére. A kisléptékű szolgáltatóegységek kényelmesek a vásárlók számára, munkahelyet biztosít és lehetőséget ad a lakosságnak a közvetlen emberi kapcsolatok kibontakozására. *(Ehhez viszont létfontosságú, hogy a helyi gazdaságot támogassák, különben a nagy bevásárlóközpontok lehetetlenné teszik annak működését.)*

Lukovich (1997) szerint a funkciók változatosságára azért kell a tervezés során kitüntetett figyelmet fordítani, mert a beruházók (gazdaságosság, megtérülés) és a hatóságok (könnyű igazgatás) érdeke is sokszor ellene dolgozik. Szintén ő hívja fel a figyelmet arra, hogy a sokféleséget alapvetően meghatározza az, hogy a különböző tevékenységek elérhető áron jutnak-e a szükséges területhez/helyiséghez. Így ez bizonyos árszint fölött csak a jól jövedelmező szolgáltatási funkciók telepedhetnek meg (pl. bevásárló központok), és nem valósulhat meg a változatosság.

Ezért kiemelkedően fontos, hogy az ingatlanárak vagy a bérleti díjak legalább egy részét – meghatározott funkciók biztosítása érdekében – alacsony szinten tartsák. Ebben a helyi önkormányzatoknak kiemelkedő szerepük lenne, nem csak a saját ingatlanjaik, hanem a szabályozásokon keresztül a település bármely jelentős ingatlanja tekintetében is. Éppen ezért is lényeges - és a későbbiekben ki is térünk erre – a régebbi, nem extra minőségű épületek megtartása, hiszen ezek adhatnak helyt a csak alacsonyabb költségeket elviselni képes funkcióknak

Szintén elsődleges, hogy az egyes funkciók milyen (gazdasági, környezeti, szociális) kölcsönhatással bírnak. Az egymással nem kompatibilis funkciókat természetesen nem szabad egymásra erőltetni, de az egymást kiegészítő, esetleg pozitív szinergikus

hatással rendelkező funkciók tudatos csoportosítása sokkal élhetőbbé teheti a települést.

Erre, a fent vázolt problémára ad jó megoldást egy új megközelítés, a **„puha” és „kemény” funkciók elve**.

Nyugat-Európában az elmúlt években új típusú területfelhasználási tervek készítésével kezdtek kísérletezni. A kísérlet alapja a puha és kemény funkciók csoportosítása. A rendszer lényege, hogy nem az egyes funkciókhoz rendel kategóriákat, hanem a területhasználat környezetre gyakorolt hatása alapján funkciócsoportokat állapít meg.

„Puha” minden olyan funkció, amely fokozottan érzékeny a környezetkárosító hatásokra és amely funkciók nem, vagy csak csekély mértékben gyakorolnak hatást a környezetükre. Ilyenek például:

- A különböző zöldterületek, vizek, vízpartok, védett természeti és erdő területek;
- Kevésbé szennyező jellegű, extenzív mezőgazdasági területek;
- Kis helyigényű vállalkozási és intézményi területek (kutatóintézetek, oktatási, egészségügyi létesítmények);
- Alacsony intenzitású – megfelelő infrastruktúrával ellátott lakóterületek;
- Nagy zöldfelülettel rendelkező extenzív turizmus és rekreációs területek;

„Kemény” csoportba a természeti környezetre negatív hatást gyakorló, nagy forgalomigényű funkciók tartoznak, amelyek a környezeti hatásokra kevésbé érzékenyen reagálnak:

- Termelő, kereskedelmi szolgáltató vállalkozások;
- Intenzív mezőgazdasági területek;
- Intenzív beépítésű lakóterületek;
- Intenzív turisztikai létesítmények;

Az egyensúly fenntartása illetve a környezet regenerálódó képességének fokozása szempontjából nyilvánvalóan az érzékeny illetve kevésbé szennyező funkcióknak kell elsőbbséget élvezniük és lehetőség szerint összefüggő hálózatot alkotniuk.

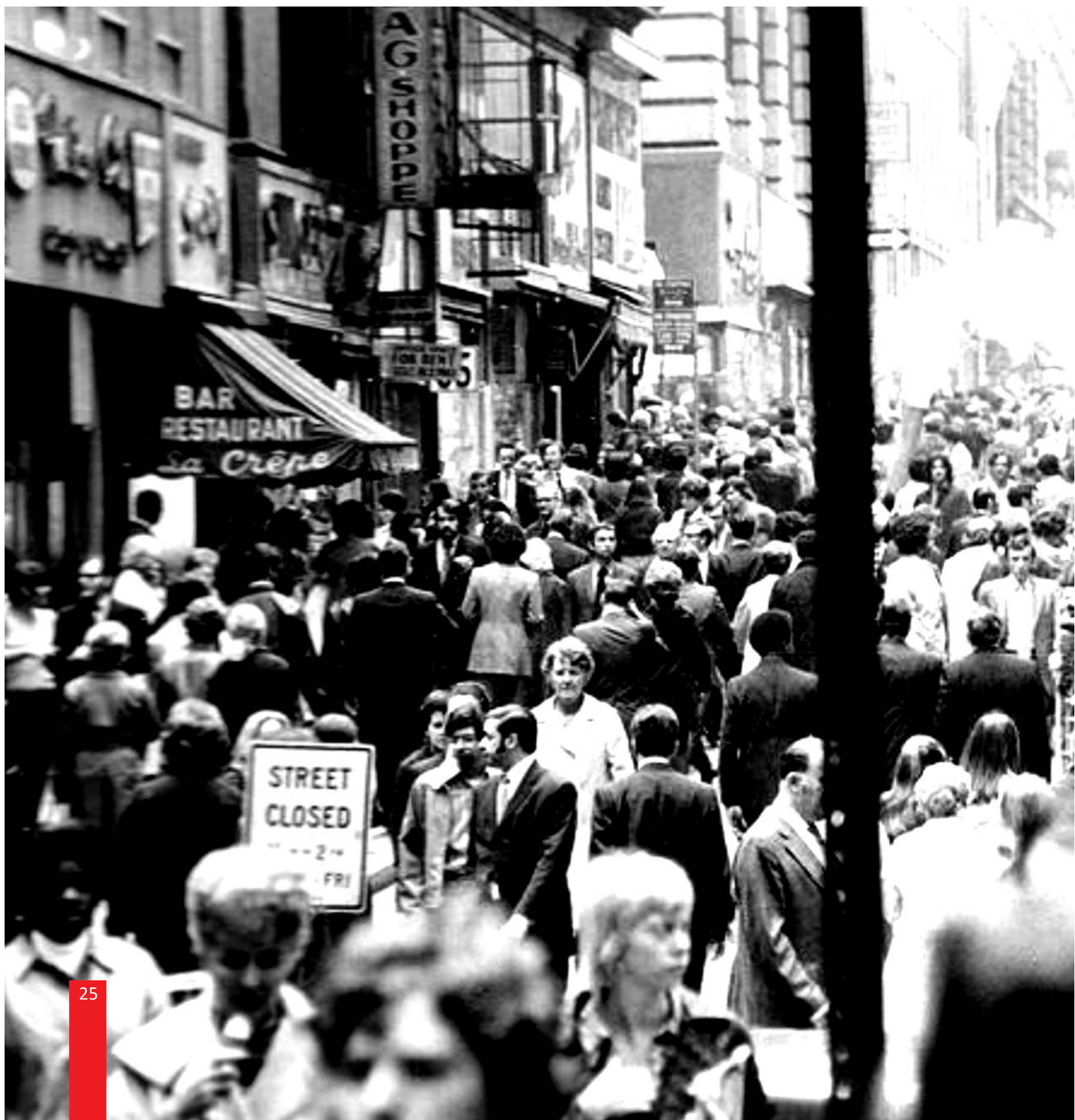
A szabad területek védelme érdekében fontos a puha és kemény funkciók közötti határterületek, úgynevezett puffer zónák kialakítása. A határzónáknak érdemes olyan aktív funkciót kapnia, amely megakadályozza az intenzív funkciók területhódítását.

A tervezési módszer lényege, hogy egyszerre biztosítja a szabad területek beépüléssel, valamint a környezetkárosító hatásokkal szembeni védelmét és meghatározza a piaci mechanizmusok működési kereteit a koncentrált beépítés és a vegyes területfelhasználás ösztönzésével.

Az alacsony és nagy intenzitású területek szétválasztásának legfontosabb eszközei a kapcsolatrendszerek, a közlekedés és a vízháztartás. Egy jól működő közlekedési hálózat, egy jó közlekedési kapcsolattal rendelkező terület mindig vonzza a vállalkozásokat, felgyorsítja fejlődést. Az intenzív, kemény funkciókat tömörítő terület lapvető feltétele egy ilyen jól kiépített rendszer.

Ezzel szemben az érzékeny területeknél érdemes a gépjármű közlekedési felületeket minimálisra korlátozni, illetve az autók számára olyan kényelmetlen körülményeket teremteni, amely így közvetve akadályozza a beépülést. Ezek az alacsony intenzitású területek szolgálják a vízháztartás regenerálódást is.

Tehát, amíg az intenzív területek „tartószerkezete” a közlekedési hálózat, addig az alacsony intenzitású területeké a vízhálózat. A kettő találkozási pontja a puffer terület, amely – a vízhez kötődő akár kemény funkciók fejlesztését – turizmust, rekreációt, vízi szállítást - is lehetővé teszi.

Megfelelő mennyiségű és minőségű közterület

A mobilitás az egyik legfontosabb tényező egy város életében. Manapság azonban ez a nagyfokú mobilitás már saját magát és a valódi fejlődést is veszélyezteti. Ennek egyik legfőbb oka az autóhasználat túlzott mértéke. **Az a város, amely mérsékelten függ az autóhasználattól, gazdaságosabb, egészségesebb és emberibb is.**

Ennek elérésére az első feladat a közlekedési kereslet csökkentése, mely a már felvázolt policentrikus szerkezet kialakításával biztosítható.

A második a minőségi közösségi közlekedési szolgáltatások biztosítása elérhető áron. Ahol a lakóhelyekről a város nagy része gyorsan és kényelmesen elérhető közösségi közlekedési eszközökkel, az emberek szívesen választják ezt az alternatívát.

A harmadik a környezetbarát egyéni közlekedési módok ösztönzése a gyalogos és kerékpáros

közlekedés minél kedvezőbb feltételeinek kialakítása (melyeknek pozitív egészségügyi hatásai sem elhanyagolhatóak)

A városok közlekedésének kialakításánál tehát arra kell törekedni, hogy a földalatti- és felszíni tömegközlekedés, az autós, kerékpáros és gyalogos közlekedés egészséges arányban működve, lefedve a város egész területét kiegészítse egymást.

Továbbá, a közterületek fejlesztése és a közszolgáltatások biztosítása elősegíti a városlakók szociális kapcsolatainak fejlődését, lehetővé teszik a funkcionális összefüggések és kapcsolatrendszerek kialakulását. A sétálóutcák, terek és parkok által összekötött hálózatra épül rá a szolgáltató üzleti szféra, ezért a gyalogos közlekedés biztosításának elengedhetetlen feltétele a minőségi közterületek kiépítése. A közterületek lehetővé teszik a időtől és tértől független funkcionálisan gazdag használatot, és közvetve még generálják is azokat.

Egyensúlyban lévő zöld- illetve épített környezet - Szabad területek összefüggő hálózata

A városi lét egyik ismérve a természeti folyamatoktól, a természeti megújulás képességeitől való elidegenedés. Ezért az egyik **legfontosabb cél** kell hogy legyen, **a természettel való kapcsolat biztosítása és újratudatosítása egy sűrű városi szövetben**. Ez jelentheti a növényzet minőségének és mennyiségének növekedését, a hely ökológiai adottságainak láthatóvá tételét – esővizek nyíl színi gyűjtésével, újrahasznosításával, szelektív hulladékgyűjtő szigetek kialakításával – mely így növeli a lakosság elkötelezettségét az környezetbarát szemlélet mellett.

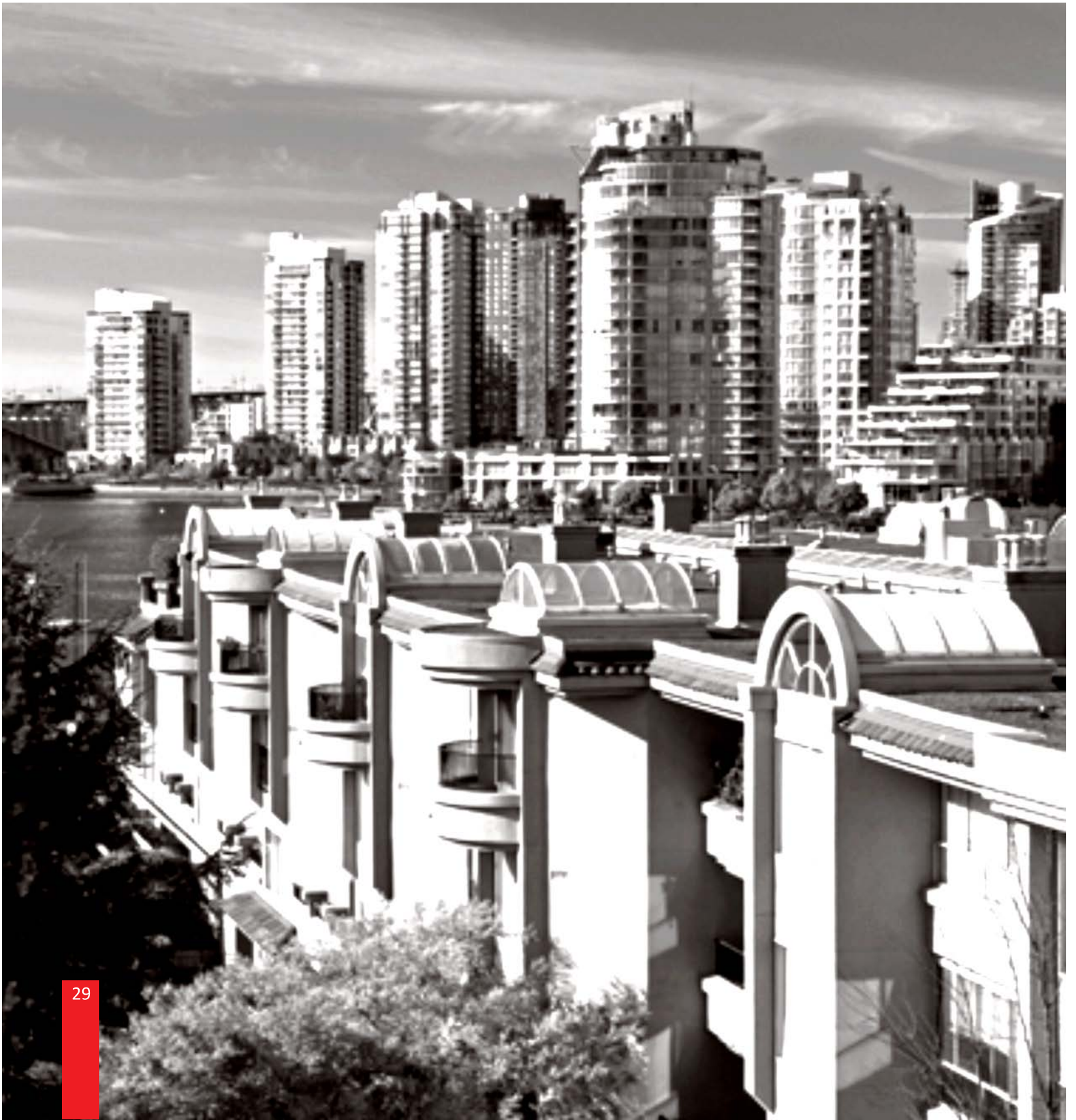
Az emberi egészség nem biztosítható a természet adottságai nélkül. A beépítetlen, növényvel illetve vízzel fedett területeknek döntő szerepük van az ökológiai egyensúly helyreállításának szempontjából.

A természeti környezet biztosítja a megújulás, a rekreáció lehetőségét, csökkenti a légszennyezettséget, szabályozza a környezet klimatikus viszonyait, hozzájárul a vízháztartás egyensúlyához, élőhelyet teremt növények és állatok számára.

Az új területek beépítésénél, a régi területek átalakításánál törekednünk kell a zöldfelületek és beépített területek egyensúlyának biztosítására. (Vancouverben például azt tűzték ki célul, hogy valamennyi város lakó lakhelyéről 5 percen belül gyalog is elérhessen valamilyen zöldterületet)

Ez az egyensúly azonban nem csak mennyiségi, hanem szerkezeti kérdés is. A szabad területek összekapcsolása révén létrejöhethet a zöld- illetve vízfelületek ökológiai folytonossága, ami összefüggő élőhely hálózatot és rekreációs helyszínt biztosít.

A szabad területek összefüggő hálózatát a jelenkori fejlődési tendenciák egyre inkább veszélyeztetik (nagy a piaci igény az relatív olcsó, szabad területek beépítésére, új utak építésére). A települések ökológikus működtetése és a szabad területek beépülése elleni védelem egyik eszköze lehet a koncentrált beépítés ösztönzése.

Koncentrált beépítés

Az alacsony energiafogyasztású környezet létrehozásának kulcsa, a települések/településrészek sűrűsége és racionális térbeli szervezése. A koncentrált beépítés jó adottságokat kínál a környezetbarát közlekedési hálózatok és egyéb infrastruktúra kialakítására. A nagy laksűrűség pedig a funkcionális gazdaság működéséhez szükséges „kritikus tömeget” is biztosítja. A koncentrált, egymástól jól lehatárolt települések között jobb lehetőség nyílik, összefüggő, szabad – ökológiailag is értékes – zöldterületek kialakítására.

A koncentráltág természetesen nem fokozható a végletekig. A sűrűségnek fenntarthatósági szempontból, megvannak az alsó és felső határai is, amelyek nagy részben a beépítési formáktól, intenzitástól illetve a társadalmi, kulturális igényektől is függenek.

A koncentrált beépítésnél mérlegelni szükséges a környezeti hatások csökkenésének/növekedésének mértékét, a tömegközlekedési hálózatok működésének hatékonyságát, és az így létrejött (lakó) környezet minőségét is.

Egy fenntartható kompakt város az elképzelések szerint közepes népűrséggel rendelkezik. Beépítettségek tekintetében az átlagosan egy-két

lépcsőházas, két-háromemeletes társasházakat tartják a legmegfelelőbbnek.

Kompakt város elve

A kompakt város eszméje a város terjeszkedését a klasszikus horizontális helyett vertikális irányba igyekszik kényszeríteni. A települési funkciókat vegyes és hatékony területhasználattal biztosítja, gátolva azt, hogy a települések a természeti környezet rovására terjeszkedjenek. A kompakt város élhetőségéhez hozzájárul a szolgáltatások és munkahelyek sokfélesége és elérhetősége (a közlekedési igények is csökkennek.), a hatékony infrastruktúra- és tömegközlekedés üzemeltetés. Minél sűrűbben lakott egy település, fajlagosan annál olcsóbb a vonalas infrastruktúra.

A kompakt város tulajdonképpen egy optimálisan centralizált, hatékony modell, mely összhangban van a fenntarthatóság koncepciójával, oly módon, hogy a valós fizikai növekedési korlátok ismeretében a fejlődést ezen korlátokon belül igyekszik megoldani.

A FENNTARTHATÓSÁG
ÉS A MAGYAR TELEPÜLÉSTERVEZÉS VISZONYA

Az eddigi fejezetekben felsorolt elvek, elvárások közül már számos fenntarthatóságot szolgáló követelményt beépített a magyar jogrend a településtervezési gyakorlatba:

- A 2003. évi XXVI. törvénnyel jóváhagyott Országos Területrendezési Terv (OTrT) 6. §-a határozza meg a térségi terület-felhasználási kategóriákra vonatkozó szabályokat. A törvény részletezi az egyes térségi terület-felhasználási kategóriák kijelölésére vonatkozó szabályokat. A szabályok adják meg az alacsonyabb szintű területrendezési tervek mozgásterét, oly módon, hogy az országos tervben meghatározott elsődleges rendeltetéstől a kiemelt térségi és megyei tervek milyen mértékben térhetnek el. Ez biztosítja, hogy az OTrT szerkezeti tervében meghatározott jellemző térségi terület-felhasználás ne változzon meg nagyobb mértékben. Például az erdőterületek és az intenzív mezőgazdasági területek fokozott védelme érdekében az elsődleges rendeltetéstől való eltérés lehetősége az általában megengedett 25%-os mértéknél kisebb. (Megyei területrendezési terv szinten ezen eltérések mértéke már csak 5 %!)

- Az Építési törvény 7. §-a rendelkezik a településfejlesztés és rendezés alapvető követelményeiről melyben kimondja;

a területek takarékoságának „elvét” (a települések beépítésre szánt területe, csak olyan

terület-felhasználás céljára növelhető, amilyenre a település már beépítésre kijelölt és igénybe vett területén belül nincs megfelelő terület),

a települések közötti szabad területek „elvét” (a települések beépítésre szánt területeinek összességét - ott, ahol az fizikailag lehetséges - beépítésre nem szánt területekből álló gyűrűvel kell körülvenni, a települések összenövésének elkerülése érdekében.)

a biológiailag aktív felületek védelmének „elvét” (újonnan beépítésre szánt területek kijelölésével egyidejűleg a település közigazgatási területének biológiai aktivitás értéke² az átminősítés előtti aktivitás értékhez képest nem csökkenhet) illetve a **termőföld védelmének „elvét”** (a termőföld igénybevételével járó, újonnan beépítésre szánt területek kijelölésénél elsősorban a termőföld védelméről szóló törvényben meghatározott átlagosnál gyengébb minőségű termőföld-területek jelölhetők ki).

² A biológiai aktivitásérték meghatározása: az érték, a területre jellemző növényzetnek a település ökológiai állapotára és az emberek egészségi állapotára kifejtett hatását mutatja. Kiszámítására a „9/2007. (IV. 3.) ÖTM rendelet a területek biológiai aktivitásértékének számításáról”

KISLÉPTÉKŰ (VÁROS) ÉPÍTÉSZETI BEAVATKOZÁSOK
A MEGLÉVŐ TELEPÜLÉSI SZÖVETBEN

Az eddigi fejezetekben sorra vettük a stratégiai megközelítésű városszerkezeti beavatkozásokat, amelyeket a tervezés, rendezés illetve (tovább) fejlesztés során fontos érvényesíteni. Valójában ezek olyan koncepcionális városi, területi szintű víziók, amelyek a településszerkezeti beavatkozásokra, a területfelhasználások ideális rendszerére, összefüggéseire a városi szövetbe ékelődött nagyobb, összefüggő, megújítandó területekre fókuszálnak.

Kétségtelen, hogy egy földrajzilag meghatározott és történelmi léptékben kialakuló térszerkezet pár év alatt nem szabható át. Mi több, a beavatkozások során különös tekintettel kell lenni a városszerkezeti, városképi hagyományainkra is, hisz **építészeti örökségünk egyszeri és pótolhatatlan.**

A fenntartható, ideális városszerkezet kialakítása soha nem egyetlen beavatkozás, hanem azok sorozata a jelenlegi településstruktúrák alakítására, kontrollálására.

Új városrész megépítése során - elvben - érvényesíthetők a fenntarthatósági szempontok, és egy átfogó városrehabilitációban is viszonylag széles körben lehet ezeket alkalmazni. Leggyakrabban azonban kisebb beavatkozásokra nyílik csak mód. Ezért, hogy e kis lépések is egy jobb struktúra felé vezessenek, fontos, hogy legyenek a konkrét

döntéshozatalban is érvényesíthető világos célok, irányelvek.

Az elkövetkező fejezetekben kicsit „elveszve” a részletekben – a teljesség igénye nélkül – ezeket a klímaváltozás megelőzésére irányuló, a meglévő települési szöveten belüli kis léptékű városépítészeti, építészeti beavatkozásokat szeretném bemutatni.

Városi közterek klímabarát kialakítása

Városi közterület alatt az utcák hálózatát, a köztereket, közparkokat, játszótereket, vízfelületeket értjük. Ezek a terek fontos szerepet töltenek be a városok életében hisz a közösségi élet kulturális színhelyei, társasági központjai a város „egyéniségének” lineáris lenyomata, és nem utolsó sorban a történelmi és nőtt városok esetében az ökológiai hálózat alapjai.

Elsődleges cél, hogy a jól tervezett/felújított köztereket a városlakók aktívan használják.

A főbb szempontok: (Klímabarát városok egy egészségesebb és élhetőbb európai unióért, 2011)

- A köztereken fontos a megfelelő árnyékolás illetve a megfelelő ülő- és pihenőhelyek biztosítása. (fák, növények, árkdok, passzázsok alkalmazásával)

- A klímaváltozás felértékeli a víz jelentőségét. A kutak, mosdók, szökőkutak, összefüggő vízfelületek kialakításával, víztakarékos öntözőrendszer alkalmazásával, vízáteresztő burkolatok növelésével javítható a közterek mikroklímája.
- A közterekre kihelyezett épített elemek anyaghasználatánál tekintettel kell lenni teljes életciklusára, energiaigényére illetve a minimális hőelnyelő képességre. (Fehér és világos felületek alkalmazásával)
- A közterek hálózatának megfelelő biztosítása segíti a városok természetes szellőzését és a csapadék elvezetését. Az utcák és közterek megfelelő tervezése, a gyalogos és kerékpárutak ösztönzik a fenntarthatóbb közlekedési módok térnyerését.
- A jó minőségű és használható közterület javítja a lakókörnyezet minőségét. Fontos, hogy ezek gyalogos távolságokon belül, mindenki számára elérhetőek legyenek.
- Külön figyelmet kell szentelni a közterek történelmi örökségének a megőrzésére is. A kertkompozíciók rekonstrukciójánál törekedni kell az eredeti növényállomány újratelepítésére, azonban figyelembe kell venni a klímaváltozás és különösen a városi mikroklíma hatásait,

amelynek tükrében szükséges a növényfajták kiválasztása.

Egy meglévő városi szövetben elő kell segíteni a meglévő zöldterületek, zöldfelületek megtartását illetve új területek létrehozását. Erre lehetőséget a foghíjtelkek zöldterületi hasznosítása, a tömbbelső – kötelezően – zöldfelületként történő kialakítása biztosíthat.

Új zöldfelületek telepítésénél a következő szempontokat érdemes figyelembe venni: (KlímaBarát városok egy egészségesebb és élhetőbb európai unióért, 2011)

- Többszintes és összefüggő zöldfelületeken a természetes folyamatok jobban érvényesülnek, viszont a telepítéskor törekedni kell a környezethez illeszkedő őshonos növényzet alkalmazására.
- Klimatikus szempontból a nagy lombfelület az igazán kedvező.
- Egy zöldfelület fenntartási költsége, dézsába ültetett növények, virágágyások esetében – az intenzív gondozási igény miatt – magasabb, mint a gyepfelületeké.
- A fajták kiválasztásánál tekintettel kell lenni a várható időjárási körülményekre, ezek klimatikus hatására. A szárazságtűrő növények

kedvezőtlenebbek az adaptáció szempontjából, ám kevesebb öntözést igényelnek. Az öntözés érdekében fontos a csapadék vizek helyben tartása.

- A vegetáció szerkezetétől függően eltérő a zöldfelületek hűtőhatása: a nagy és összefüggő területek hűtési hatása erősebb a kisebb kiterjedésű területekhez képest. A sűrűbb zöldfelületek hűtőhatása nagyobb. (Mathey, J.–Röbber, S.–Wende, W., 2010).

Sajnálatos módon a döntéshozók, „mostohagyerekként” tekintenek a zöldfelületekre, mert drága, pénzügyi hasznot nem termelő városi területek. Jelentősége mégis óriási mind klímaszabályozási, kulturális, rekreációs, esztétikai mind társadalmi szempontból is. Az egész alapja egy megfelelő zöldfelület gazdálkodás, amely alapja lehet például, a multifunkcionális terek kialakítása, ahol a rendezvények, piacok megrendezésével keletkező bevételek, kizárólag a zöldfelület fenntartására, fejlesztésére fordíthatók.

MESTERMŰ BEMUTATÁSA

EGY SIKERES - MAGYAROS - VÁROSFEJLESZTÉSI AKCIÓ
TÖRTÉNETE, TANULSÁGAI

ELŐZMÉNYEK

Kapcsolat - A Város és Én

Szigetvárral a „viszony”, a településtervezői munkásságom elején 2003-ban kezdődött, a város **rendezési tervének** teljes felülvizsgálata okán. Ez időtől – kisebb megszakításokkal ugyan – de folyamatos volt a szakmai kapcsolatom (is) a településsel. A bejárások, helyszínelések, kutatások során átfogó képet kaphattam Szigetvár múltjáról, jelenéről és jövőjéről egyaránt.

Párhuzamosan készült a **település fejlesztési koncepciója**, amely a várospolitikai hangsúlyos stratégiai céljait a következőkben jelölte meg:

„Szerves fejlődés” vagy „erőltetett menet”?

Szigetvár város, a kistérség, a megye gazdasági helyzete, a város társadalmának sajátos vonásai csak egyféle választ engednek. A város fenntartható fejlődése szempontjából a szerves fejlődés, a hosszú távra előre megtervezett, fokozatos építkezés a járható út. Az erőltetett fejlesztések a város gazdaságának „megbillenését” eredményezhetik.

A koncepció az alábbi célokat rögzítette:

- *Konszenzuson alapuló várospolitikai célok megfogalmazása,*

- *A városi társadalom városias jellegének, illetve kohéziójának erősítése,*
 - *A város kistérségi funkcióinak kiegyensúlyozott fejlesztése, illetve erősítése,*
 - *A város gazdaságának kiegyensúlyozott fejlesztése,*
 - *A város gazdaságának fejlődéséhez szükséges humán erőforrások fejlesztése,*
 - *Szigetvár város marketingje, a város és környezete értékeinek eladása,*
- és nem utolsósorban*
- *Szigetvár városias jellegének erősítése – az épített környezet tekintetében.*

A település kisvárosias jellege olyan lehetőség, melynek átgondolt és következetes fejlesztése – például az idegenforgalom, a turizmus területén - „gazdasági potenciált” is jelent.

A legfontosabb operatív célok

- *a belváros épített környezete állapotának javítása*
- *a városon belüli közlekedés újragondolása és rendezése*
- *a forgalom elől elzárt, vagy forgalom-csillapított övezet kialakítása, ezzel összefüggésben rendezett parkolási lehetőségek biztosítása*
- *a foghíjtelkek beépítése*
- *- a félkész, befejezetlen beruházások befejezése stb.”*

A jövő „alkotás” folyamatában 2007-ben a település **integrált városfejlesztési stratégiájának** elkészítése során (társtervezőként) vehettem részt.

A stratégiában megfogalmazásra került a város hosszú távú elképzelése, miszerint *Szigetvár egy népesség megtartásra képes, modern, vonzó miliójú fenntartható fejlődésű város.*

A dokumentum kiemelten foglalkozott a település történelmi belvárosának szívével, fókuszban a város legértékesebb épített környezetével és közösségi tereivel.

2008-ban - kiemelt projektként - elkészült a területre vonatkozó **akcióterületi terv**, amely a legtöbb stratégiai cél elérését segítő program hiszen:

- a közösségi terek fizikai rehabilitációjával, a térfalak felújításával, a környezetminőség javításával olyan életfeltételek hozhatók létre, amelyek javítják a lakosság, a városlátogató turisták, valamint a letelepült vállalkozók komfortérzetét, a település vonzerejét, és a betelepülni szándékozó vállalkozások számára is kedvezőbb (szociális, gazdasági) környezet alakulhat ki.
- a történelmi és kulturális örökség szempontjából is értékes szigetvári belváros hozzájárul a település gazdasági és kulturális

fellendüléséhez, ennek hatására csökkenhet a népességerózió.

- a tervezett fejlesztések révén megteremtődnek a helyi közösségi élet kedvezőbb feltételei, erősödhet a civil szervezetek és a lakosság egyéb önszerveződéseinek aktivitása.

A terv, célként fogalmazta meg;

- a társadalmi kapcsolatok erősítése érdekében a közösségi terek minőségi javítását,
- a városközpont forgalomcsillapítását, parkolók létesítését, burkolatok megújítását,
- a funkcióvesztett és funkcióhiányos épületek hasznosítását,
- a Belváros fejlesztésének érdekében a magántőke mozgósítását.

Az akcióterületi terv kiegészítő anyagaként készült a belváros **vizuális arculati kézikönyve**, amelyben többek között javaslatot tettünk a centrum megújítására, térfalainak színezésére, a terek burkolatára, a microarchitektúra elemeire. Egy olyan anyag elkészítése volt a célunk, amelyben a javasolt vizuális elemek megteremtik a város épített és tárgyi környezetének harmóniáját, valamint irányt mutat a városvezetés és a beruházók, fejlesztők számára.

2009-ben talán a várossal való régi ismeretségnek, kapcsolatnak köszönhetően, a belváros funkcióbővítő megújítására kiírt közbeszerzéses pályázatra, olyan programot sikerült megfogalmazni mely a város vezetés víziójával is megegyezett, így a közös munka ismét elkezdődött és a kapcsolatunk – Szigetvár és Én – újabb „szintre emelkedett”.

A Város rövid története

Szigetvár területét a középkorban a mocsár, a kedvező fekvés és a környezet határozta meg. Ez formálta létrejöttét, fejlődését, fontos katonai szerepét.

A XV. századra már a középkori fogalmaknak megfelelő várossá alakult, melyet biztonságot nyújtó védőművekkel erősítettek meg. Az erődítés először egy kis négyzet alaprajzú, magas téglafalú lovagvár volt, majd a XV. század közepén egyik sarkához nagyméretű többszintes tornyot építettek. A hosszúkás téglalap alakú város tulajdonképpen folytatása volt a várnak, s közöttük a mocsáron keresztül az összekötést híd biztosította. A várost egymást keresztező két utca négy részre osztotta. Az utak találkozásánál alakult ki a város tere, a piactér a templommal. Az út és a városfal találkozásánál építették ki a városkapukat. A keleti, vagyis pécsi kaputól keleti irányba Pécsre vezetett az út, a kanizsai kaputól, vagyis a nyugati kaputól Kanizsa felé az északi kaputól északra magába a városba, s a déli kaputól délre Siklós irányába folytatódott az út.

A vár a XVI. század elején nagyszabású átépítésen ment keresztül. A kis középkori lovagvár falait ledöntötték és a korszerű haditechnika követelményei szerint alakították át.

A török támadások intenzívebbé válásakor a lakóhelyükről elmenekülő lakosság befogadására, letelepítésére a szűk kisméretű város már nem volt elegendő, ezért egy négyzet formájú hevenyészve felépített települést hoztak létre Szigetvár városától délre, az "Újvárost". Az építkezés során a város egy híddal összekapcsolt várakból álló erődítménnyé lett.

Ezt az erődítményt foglalta el a török 1566-ban. A városban egyetlen lakos sem maradt meg a régiből. Részint elmenekültek a nyugati területekre, vagy a szigeti várhoz tartó szőlődombon, s a közeli Zsibót község határában telepedtek le. Az elnéptelenedett város lakosainak pótlására a Balkánról származó, de mohamedánná lett alattvalókat telepítettek be.

A visszafoglalás után a török Szigetvár lakossága ismét nagymértékben kicserélődött. Német telepeseket telepítettek le a városban és a várostól nyugatra a Kanizsai út két szélén. Így lassan kezdetét vette a Kanizsai városrész kialakítása. A török időkben letelepített balkáni keresztény lakosság újra felépítette lerombolt otthonát. A szőlődombokról is lassan beszivárogtak az emberek főleg a horvát és szerb lakosság településhelyére a Pécsi városba.

1699-ben Szigetvár sorsát századokra megpecsételte a megyék rendezése. Szigetet az újjá élesztendő Somogyhoz csatolták azon indokkal, hogy Somogy nem nélkülözheti Szigetvárt. 1730-tól Szigetvár jelentősége egyre csökkent, míg a kedvezőtlen körülmények ellenére Pécs, Kaposvár, Kanizsa fejlődése megindult.

Mára viszont a város meleg vizes fürdője, könyvtára, művelődési háza a környék kulturális és idegenforgalmi igényeit elégíti ki. A vár, a megmaradt török épületek, valamint több kiállítás Szigetvár kulturális és történeti örökségének őrzői.

A település szerkezete

A múlt század 70-es évei után rendkívül erős építési tevékenység indult meg a városban. Ez az építő tevékenység számos építőstílus kialakulását, a városrendezés új irányát eredményezte.

Az intenzív városfejlődés ellenére a város tér és utcaszerkezetében a középkori városmag nyomon követhető.

A középkori vár-, város és előváros hármas tagoltsága ma is fellelhető, bár az előváros régi nyomai eltűntek, helyette az északkeleti városrész fejlődött.

Ma a vár egy "mező" közepén áll, elkülönülten. (Egyik oldalán folyik ma is az Almás-patak.) A vár szabálytalan alaprajzát máig megőrizte és a sarkain a nagyszabású bástyatornyokkal forduló erődfallal ma is szigetszerűen emelkedik ki.

Előtte a régi váraknak megfelel sávon túl feküdt az Óváros, melyet egy négyszög alakú fal vett körül. Ennek a falnak a vonulatát nyugati oldalon az Almáspatak folyása jelzi, délről a Szecsődi Máté utca vonala, keletről a Zárda utcával valaha párhuzamosan futó várak, valamint a jelenlegi Tinódi Sebestyén utca vonala határolja. A képzeletbeli falakon a négy égtáj felé nyíló kapuk is megjelölhetők. Az Óvárost egy kelet nyugati valamint egy déli-északi tengellyel osztották meg, és ezek találkozásában volt a város közepe, piactere.

A mai keresztengelyek, Rákóczi út, Vár utca (dél-északi), valamint a Széchenyi-, József Atilla utca (kelet-nyugati) és ezek metszéspontja a mai Zrínyi tér eredeti térfalai védendő építészeti elemek.

Az "Újváros" a Szecsődi utcától délre kezdődött és onnan keletre húzódott, de sajnos a külváros régi nyomai eltűntek.

Természetesen nem csak a régi várfallal körülvett utcák, terek történelmi jelentőségűek, hanem a várfalon kívül betelepült területek is hordoznak építészeti-, települési értékeket.

Ilyen lehetett a mai Szabadság utca környéke ahol a részben rendezetlen nyomvonalú, fésűs beépítés középkori eredetre vall. A jelenlegi épületek a régi nyomvonalra épültek, ezzel megőrizve a terület beépítési jellegét.

KEZDET**Város arculat - imázs**

„Az arculat az, amilyennek a város önmagát mutatni szeretné.”

A vizuális arculati dokumentáció elkészítésével egy olyan anyag létrehozása volt a célunk, amely épített a belváros adottságaira, a meglévő utcabútorokra valamint azon alkalmazott színekre, amelyek a Szigetvár történelmi belvárosára jellemzőek. Ezért az anyag elkészítését, a történelmi belváros teljes épített környezetének feltérképezése, a változatos utcai homlokzatalakítások (színezés, épületdíszítés), burkolatok, utcabútorok felmérése előzte meg.

A vizsgálatunk eredményeként kaptunk képet arról, hogy Szigetváron a belváros és környezetének mikroarchitektúrái igen változatos, sokszor kaotikus képet mutattak.

A városimázs, meghatározó elemei az utcabútorok és térburkolatok. Anyaguk, szerkezetük, méreteik, formájuk, színük az, amely megteremti a kapcsolatot az épített környezettel. Egyfajta hangulati elemek, hisz sajátos formáikkal, színvilágukkal teszik kellemesebbé, használhatóbbá környezetünket. Kiegészítik a belváros történelmi öröksége által nyújtott élményt. Az utcabútoroknak a funkcionális megfelelés mellett az időjárás és különböző fizikai hatásoknak is meg kell felelniük.

A padok, korlátok, oszlopok, kandeláberek, reklámhordozók, hulladékgyűjtők, kerékpártárolók, stb. mind fontos elemei az élhető városnak, ezért fontos, hogy átgondolt koncepció szerint történjen a telepítésük.

A dokumentációban a meglévő belváros képéhez karakterében illő utcabútorok, burkolatok megtartását és bővítését, de a városképbe kevésbé illeszkedő, elhasználódott elemek cseréjét javasoltuk az egységes megjelenés érdekében.

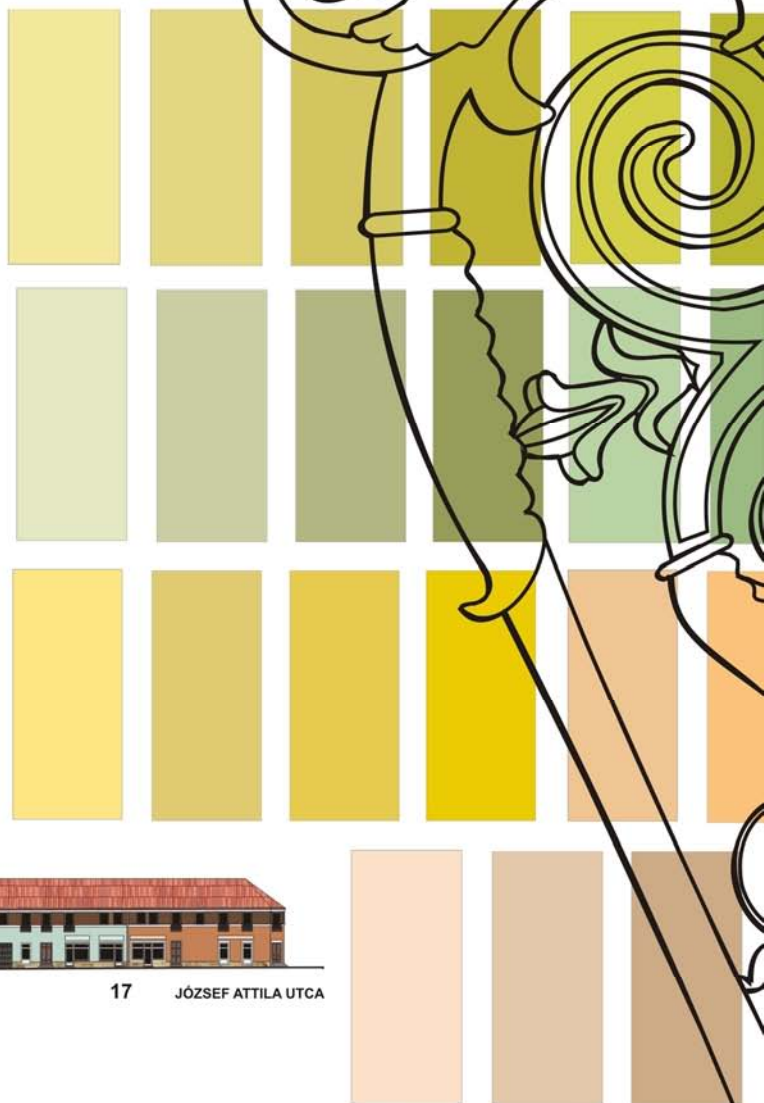
Az anyag javaslatot tett három különböző karakterű utcabútor „család”-ra, amelyből az önkormányzat a klasszikus formák mellett tette le a voksát.

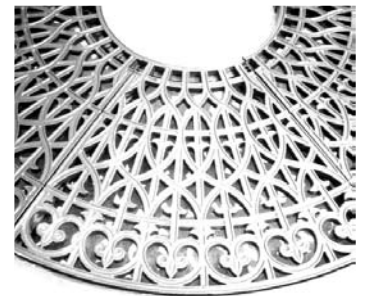
A közterületi tárgyakon túl, viszont nagyon fontos tényező az épített környezetben megjelenő színek harmóniája is. A térburkolatok, az utcabútorok a városi köztereken vizuális rendszert alkotnak. Színeikkel és formáikkal kapcsolódnak egymáshoz és az épített környezet más elemeihez. A tárgyaknak és környezetüknek, a térfalak színeinek, karakterének együtthatása Szigetvár vizuális arculatának alapja.

Egy városban járva, az utcákat, épületeket nézve szerzünk vizuális élményt az adott településről. A színek szerepe nagy jelentőségű ezen élmény kialakításában. Az utcaképről nyert benyomásunkat javarészt az épületek, homlokzatok színe, formája és

ezek harmóniája vagy éppen különbözősége határozza meg.

A felmérés során összegyűjtöttük, rendszerbe szedtük azokat a homlokzat színezéseket, amelyek Szigetvár történelmi belvárosát jellemzik, illetve javaslatot tettünk a további színek használatára, a foghíjas térfalak alakítására.

Tervezési feladat - kiírás

Szigetvár Város Önkormányzata 2009 júniusában „Oroszlán-szív: Szigetvár történelmi városközpontjának funkcióbővítő rehabilitációja tárgyú pályázat során tervezési feladat ellátása” tárgyában egyszerű közbeszerzési eljárást indított.

Átfogó elvárásként az ajánlatkérő dokumentáció megfogalmazta, hogy a belvárosban szükség van a települési környezet, a zöldterület, az épített örökség védelmére és fenntartható fejlesztésére. Meg kell oldani a városi zöldfelületek növelését, a meglévő zöldfelületek minőségének javítását, a közösségi célú terek fejlesztését.

A megvalósítandó tevékenységek:

1. Belvárosi közterek felújítása, esztétikus városias jellegű és rendezett közterületek kialakítása a Zrínyi téren, a József Attila és Széchenyi István utcában. Közműfejlesztés ivó és szennyvízvezetékek cseréje, azbesztmentesítés.
2. Parkoló kialakítása: 42 db parkoló kialakítása az Oroszlán Hotel mellett, 14 db parkoló kialakítása a Városháza mögött.
3. Utcabútorok, kiegészítők kihelyezése egységes arculat kialakítása.

4. A Zrínyi tér déli részén található útszakasz felújítása

5. Közvilágítás kiépítése, kandeláberek telepítése a Zrínyi téren, a József Attila és Széchenyi István utcában.

Idézet az ajánlattételi dokumentációból:

Tervezési feladatok általános leírása:

1. Parkoló létesítése az Oroszlán Szálló mellett: Hrsz: 232/1, 239/1

Rehabilitálandó terület: 1263 m²

Feladat: A forgalomcsillapítás és sétáló utca övezet létesítése megköveteli, hogy a Belváros megközelíthetősége érdekében parkolók épüljenek. Az Oroszlán Szálló melletti parkoló jelenleg nem rendelkezik szilárd burkolattal, a terület rendezetlen nincs megoldva a megfelelő csapadékvíz elvezetés és közvilágítás. A belvárosi üzletek és hivatalok megközelítése érdekében szükséges egy nagyobb méretű parkoló kialakítása. A terület rendezése hozzá járul a városkép javításához, a Belvároshoz méltatlan környezet fejlesztéséhez.

2. Parkoló bővítése a Polgármesteri Hivatal mellett: Zrínyi tér 1. Hrsz: 313.

Rehabilitálandó terület: 527 m²

Feladat: A forgalom csillapítás és sétáló utca övezet létesítése megköveteli, hogy a Belváros megközelíthetősége érdekében parkolók létesüljenek. A Polgármesteri Hivatal melletti parkoló jelenleg nem rendelkezik egységes aszfalt burkolattal, nincs megoldva a csapadékvíz elvezetés és a közvilágítás megfelelően. A belvárosi üzletek és hivatalok megközelítése érdekében szükséges egy nagyobb méretű parkoló kialakítása. A terület rendezése hozzá járul a városkép javításához, a Belvároshoz méltatlan környezet fejlesztéséhez.

3. Belterületi közút felújítása a Zrínyi tér déli oldalán: Zrínyi tér. Hrsz: 2/1;1

Rehabilitálandó terület: 573m²

Feladat: A meglévő útburkolat felmarása és Új aszfaltréteg terítése valósuljon meg. Az Út korlátozott forgalmúvá válik.

4. Sétáló utca kialakítása, díszburkolat létesítése a József Attila utca-15. terjedő szakaszán: József Attila utca 1-15. Hrsz: 228/1, 228/2, 228/3.

Rehabilitálandó terület: 1672 m²

Feladat: A meglévő díszburkolat felületekkel összhangban kerüljön megtervezésre a József Attila utca egy részének felülete. József Attila utca korlátozott forgalmú, vegyes használatú övezet

legyen. A területen a tevékenységhez kapcsolódóan külön tevékenységként közműfejlesztés és utcabútorok kihelyezése valósuljon meg. A díszburkolat kialakítása során figyelembe kell venni az akadálymentes környezet feltételeit, kiemelten a projekt során érintett ingatlanok akadálymentes megközelítését.

5. Sétáló utca kialakítása, díszburkolat létesítése a Zrínyi téren: Zrínyi tér Hrsz: 2/1; 2/2 ; 2/3; 1

Rehabilitálandó terület: 2574 m²

Feladat: A meglévő díszburkolat felületekkel összhangban kerüljön megtervezésre a Zrínyi tér egy részének felülete. Zrínyi tér korlátozott forgalmú, vegyes használatú övezet legyen. A területen a tevékenységhez kapcsolódóan külön tevékenységként közműfejlesztés és utcabútorok kihelyezése valósuljon meg. A díszburkolat kialakítása során figyelembe kell venni az akadálymentes környezet feltételeit, kiemelten a projekt során érintett ingatlanok akadálymentes megközelítését.

6. Sétáló utca kialakítása, díszburkolat létesítése a Széchenyi utca 1-6. szakaszán. Hrsz: 229/1, 229/2; 229/3.

Rehabilitálandó terület: 858 m²

Feladat: A meglévő díszburkolat felületekkel összhangban kerüljön megtervezésre a Széchenyi utca egy részének felülete. Széchenyi utca korlátozott forgalmú, vegyes használatú övezet legyen. A területen a tevékenységhez kapcsolódóan külön tevékenységként közműfejlesztés és utcabútorok kihelyezése valósuljon meg. A díszburkolat kialakítása során figyelembe kell venni az akadálymentes környezet feltételeit, kiemelten a parkolók megközelítésének feltételeit.

7. Minőségi utcabútorok kihelyezése: Széchenyi utca, Zrínyi tér, József Attila utca. Hrsz: 228/2, 229

Feladat: Cél a meglévő sokrétű utcabútor felhozatal felszámolása, az akció területen az antik stílusú utcabútorok megőrzése, számuk növelése, eltérő stílusú tárgyak fokozatos lecserélése.

Feladat továbbá Új kandeláberek felállítása (tervezése), kerékpár tárolók felállítása, pollerek, szemetesek, padok kihelyezése (tervezésre). Az információs és közlekedési táblák is egységes arculatot mutassanak.

8. Ivóvíz és szennyvízvezeték felújítása a díszburkolat létesítése kapcsán: Zrínyi tér, József Attila utca. Hrsz: 2/2, 228/3.

Rehabilitálandó terület: 5104 m²

Feladat: A díszburkolat kialakítása kapcsán az érintett területeken a szennyvíz és ivóvíz hálózat felújításra szoruló elemei kiváltásra kerülnek, a beton és azbesztcement csöveket KG PVC és KPE (vagy ezekkel egyenértékű) csövekre kell cserélni, ennek figyelembevételével kérjük a tervezői feladat ellátását.

9. Csapadékelvezetés kiépítése a Városháza melletti parkolóban:

Zrínyi tér, Széchenyi Út. 342/3,4,5; 313; 2/1.

Feladat: tevékenység célja a csapadékvíz elvezetés megoldása a fejlesztés által érintett területen. Csapadékcsatorna létesítése, bővítése a városháza melletti parkolóban, a Zrínyi téri útnál és a Vigadó épületénél. A tevékenység keretében a parkolóknál tisztító akna, olajfogó műtárgy, bekötő vezeték, gerinc vezeték épül ki. A műtárgyak biztosítják a környezet védelmét, és a hatékony vízvezetést egyaránt.

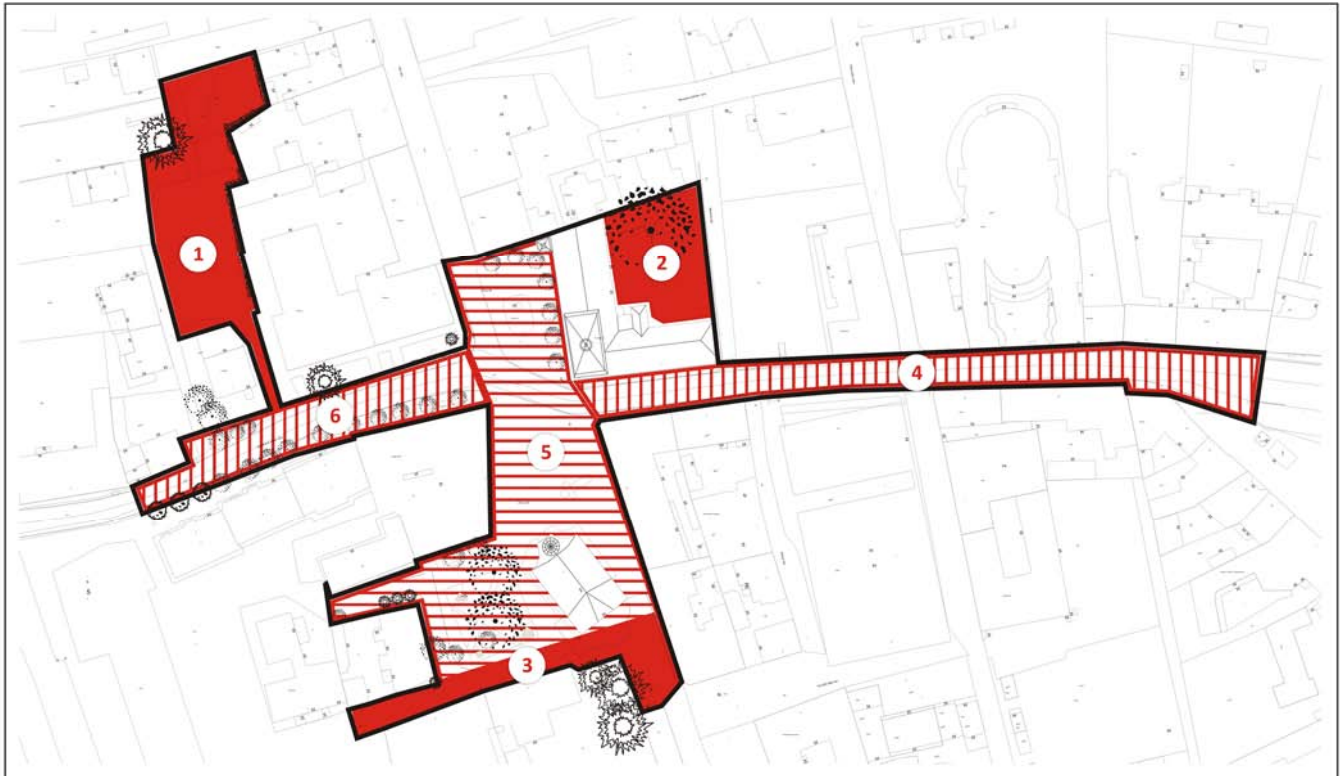
10. Csapadékelvezetés kiépítése az Oroszlán melletti parkolók kapcsán: Zrínyi, Széchenyi utca. Hrsz: 237; 232/1; 2/1

Rehabilitálandó terület: 1263 m²

Feladat: Csapadékcsatorna létesítése, bővítése az Oroszlán melletti parkolóban. A tevékenység

keretében a parkolóknál tisztító akna, olajfogó műtárgy, bekötő vezeték, gerinc vezeték épül ki. A műtárgyak biztosítják a környezet védelmét, és a hatékony vízvezetést egyaránt.

Az ajánlattételi dokumentációt a fent említett feladatra illetve az abban közölt részletes területi illetve egyéb adatokra építve 4 pályázó nyújtotta be.

Tervezési területen belüli beavatkozások lehatárolása

Tervezési koncepció

Koncepciónk fő céljaként egy országosan is jelentős értéket képviselő történeti belváros urbanizált, esztétikus környezetének kialakítását fogalmaztuk meg.

A tervezési terület városképi szempontból megújítandó területei:

- a tér- és díszburkolatok rehabilitációja
- épülethomlokzatok
- a városi mikroarchitektúrák elemei
- információs rendszer kialakítása

Zrínyi tér

A tervezési terület legexponáltabb térsége a Zrínyi tér, ahol a város jelentős közintézményei találhatóak, amely térség ma is a kisvárosias hangulat egyik legsikeresebb hazai példája.

A téren az átmenő forgalom kiiktatása (célforgalom korlátozottan marad) alapvető kérdés volt.

A két várostengely kereszteződésében kialakult tér kedvező térarányaival, változatos térfalaival, a téren elhelyezkedő templommal és oroszlános szoborral, a templom melletti térbővülettel – kegyeleti park – olyan érték, mely megőrzésének szükségessége

vitathatatlan. Fenti értékekkel azonban messze nem volt szinkronban a korábbi térfelület, melynek szabdaltsága, sokféle burkolatanyaga – a kiskockakőtől az aszfaltig – lerontotta a tér esztétikai értékét, használhatóságát.

Tervünk alapvető célja volt a „rendezetlenség” megszüntetése, a teret kettévágó útburkolat kiiktatása, a tér egységét biztosító térburkolat kialakítása elsődlegesen természetes köburkolat alkalmazásával, a téren található, ma kaotikus rajzollattal bíró kiskockakő felhasználásával. A főtér szellemiségét a „emlékezés tere” térségére is átvettük, ugyanakkor a templom környezetében a kialakult térburkolatot változatlanul megtartottuk.

A Zrínyi tér templom előtti része – a jövőben pedig a térfelület egységesítésével még inkább – a városi rendezvények egyik legfontosabb helye volt. E rendezvényeken színpad készítésével biztosították a fellépők (zenekar, énekar, stb.) elhelyezését. A tér nyugati oldalán a terepadottságokat is kihasználva alakított ki pódiumot, mely a cca. 130 m²-es nagyságrendjével, lépcsőzetes kialakításával tette lehetővé a rendezvények kulturált megtartását.

Mind a Zrínyi tér, mind a Széchenyi utca szálloda előtti szakasza alkalmas „kitelepülésekre”, nyüzsgő

belvárosi események megtartására, az esetenként felállítandó pavilonok elektromos csatlakozását a terv - térszín alá süllyesztett elektromos szekrényekkel – biztosította.

A Vár utcának a tér minőségét tükröző kialakíthatósága a meglévő utcaszerkezet miatt már lényegesen korlátozottabb volt, és elsősorban a Zrínyi térhez közvetlenül csatlakozó felületekre – városháza és szálloda előtti szakasz – szorítkozott.

Széchenyi István utca

A Széchenyi utcában a közlekedési felületek térburkolatos kialakítása mindenképpen domináns, ugyanakkor a kétirányú forgalmat is lebonyolító szakaszokon az aszfalt burkolat is megjelenik.

József Attila utca

A József Attila utcában a Széchenyi utcához hasonló tér és aszfaltburkolatos kialakítás jellemző, de az utcában található Vigadó - amely a város egyik emblematikus, meghatározó funkciójú közintézménye, ezért – előtt, gyalogos szintre emelt térburkolat készült.

Közlekedés

A belváros megújulásában alapvető kérdés a térség közlekedési szerepének alakulása, ennek első fázisa a 6-os számú főközlekedési útnak a kihelyezése volt.

Bár a Vár utcán – Széchenyi István utca – Zrínyi tér – József Attila utca – a forgalom jelentős mértékben csökkent, az utcák és a tér értékes épített környezete és annak jelenleginél intenzívebb gyalogos használata megköveteli a forgalomcsillapítást, a kerékpáros közlekedés kulturált megoldását.

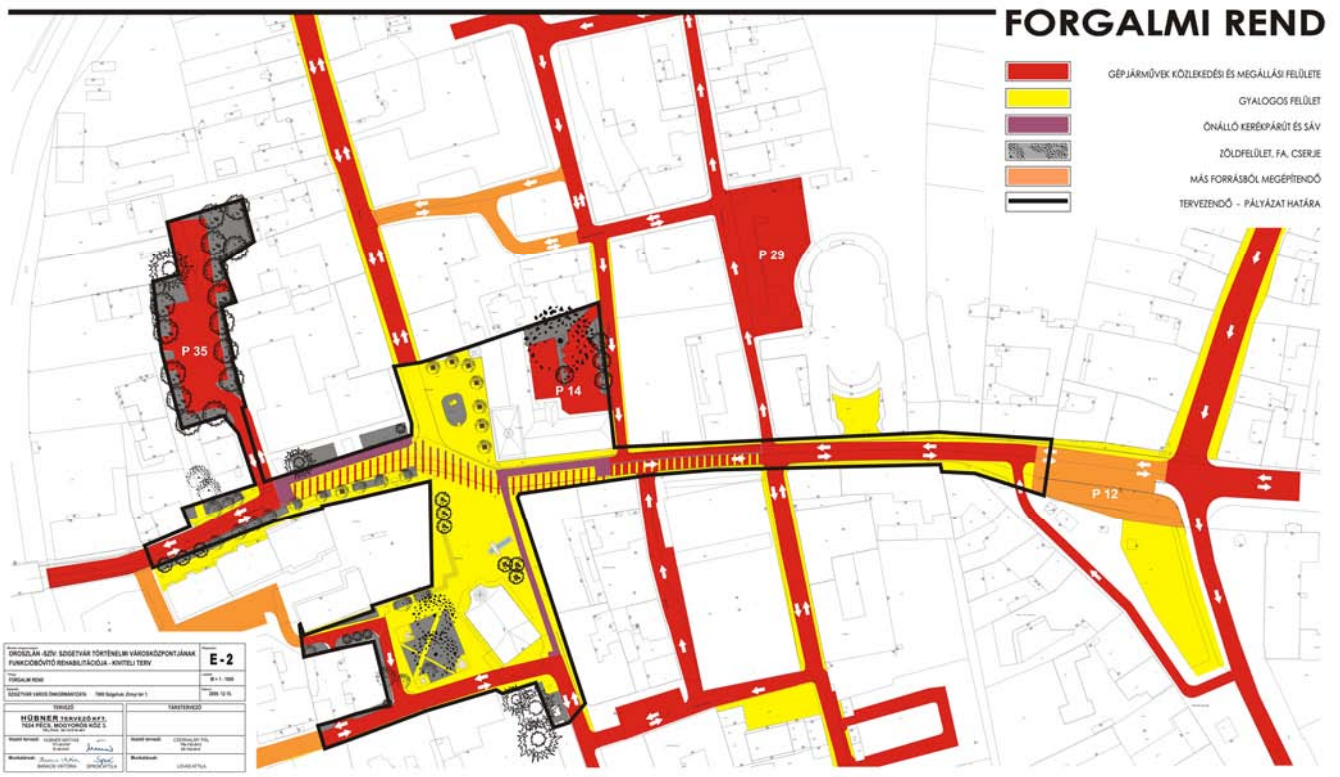
A fenntartható városi gondolkodás jegyében alapvető cél volt a közúti közlekedés növekedésével együttjáró káros hatások csökkentése is.

A területi forgalomcsillapítás olyan összehangolt környezetfejlesztési, forgalomszabályozási, útépitési tevékenység, amelynek célja a lakóterületek, városközpontok életminőségének javítása az átmenő forgalom kiküszöbölésével, a célforgalom részére pedig olyan feltételrendszer kialakítása, amelyben a környezetminőség, a biztonság valamint a gyalogos és kerékpáros közlekedés előnyt élvez a gépjármű-forgalommal szemben.

Az átmenő gépjármű forgalom megszüntetésével a Zrínyi tér két része összevonhatóvá, együtt kezelhetővé vált.

A tér és a hozzá kapcsolódó Széchenyi utca, a József Attila utca központi szakaszain az elsődleges funkciónak a gyalogos közlekedését határoztuk meg, amelyet a megújuló burkolat és téralakítás már

biztosított. Ezen a szakaszon kellett biztosítani a térségi kerékpárút átmenő nyomvonalát, melyhez a helyi szakaszok kapcsolódnak a vár és a vasútállomás felé.

Burkolat

A gyalogos forgalom számára a legkényelmesebb felület az, amely sima felületű, kevés egyenetlenséggel bír.

A tér két részét megfelelően összefogó burkolatnak a meglévő kiskockakő burkolatot választottuk, mely átrakva 4,50 m hálós rendszerben alakítottunk ki. A legyező formában lerakott 4,0/4,0 m belméretű mezőket, a 0,50 m széles világosabb színű nagykockakő sorok – raszter – fogják össze. A tér perem vonalával közel párhuzamosan kialakított gyalogos felület 30/20/8 cm méretű - a bazalt kiskockakővel közel azonos színű - térkővel került kialakításra, mely mellett a kerékpárút azonos méretű, de vörös színű burkolata húzódik. A gyalogos felület szélétől 60 cm-re a korlátozottan látók hosszbordás vezető sávját alakítottuk ki (taktilis burkolat). A gyalogos felület minimális szélessége 2,0 m, mely az adottságnak megfelelően szélesedik. A műemlék templom környezetében lévő kiskockakő burkolat minőségét megfelelőnek ítéltük, ezt a szakaszt – részben költségkímélés miatt is - változatlanul meghagytuk. A gyógyszertár akadálymentes megközelítését rámpa építésével oldottuk meg, burkolata a gyalogos felületek térkővel megegyező. A pódium is innen közelíthető meg akadálymentesen.

A templom nyugati oldalán lévő emlékművek környezetében lévő kiskockakő osztású aszfaltos burkolatot a központi tér burkolatával megegyező szerkezettel alakítottuk ki, felhasználva a bontott kiskockakő anyagát.

Növényzet

A meglévő növényanyaggal lefedett terület kicsi, ezért nagyon fontosnak tartottuk a meglévő fák megtartását, lehetőség szerinti bővítését. Az új központi burkolatban két helyen 3-3 db a meglévőkhöz igazodó fajta és koronanagyságú fa elhelyezését terveztük. A fák ültetőgödreit – az arculati kézikönyvben meghatározott - öntöttvas favédő ráccsal kell védeni. A gyógyszertár előtti új telepítések a lépcsők kezdési pontjain figyelmeztetnek a burkolat szintváltozására. A Széchenyi utca déli oldalán lévő fák körül kialakított felületeket talajtakaró cserjékkel terveztük beültetni.

A kazetta külső oldalán csiszolt beton felületű ülőfalat terveztünk, mely az 'átgyaloglást' is megakadályozza. A burkolat ezen szakaszán fontosnak ítéltük az utca jelleg elrejtése, elsősorban a gyalogos felületeket hangsúlyoztuk.

Az ÁNTSZ épülete előtti felület egységes kialakítása a burkolat északi lehatárolását segíti elő. Az itt kialakított zöldfelületek a meglévő fák védelme miatt voltak szükségesek. Az Almás – patak felé a fasor

bővítése a zöldfelület folytatásával érhető el. Az új felületek kialakításánál az elsődleges szempont volt a fenntarthatóság, és az összefogottabb felületek megvalósítása. A téren mobil dézsákba ültetett növényanyaggal a növények jelenlétét megnöveltük, de a vegetációs időszakon kívül a tárolásukat meg kell oldani.

Közvilágítás

A tervezési programunkban az építész dokumentációban definiált tervezési határokon belül a köz- illetve díszvilágítás egységesítése, illetve a Zrínyi téren tartandó rendezvények energiaellátásához szükséges új fogyasztási helyek kialakításának tervezése szerepelt.

A területen az önkormányzat által elfogadott öntöttvas „Kőszeg+Budavár” fantázianevelű kandelláberek, illetve a „Pécs+Budavár” elnevezésű falikarok kerültek kihelyezésre.

Mivel a lecserélt (Z1N, ZAFIR) és az új (Budavár) lámpatesteknek jelentősen eltérő a fényeloszlási karakterisztikája az világítótestek sűrítése volt szükséges.

A fali lámpatestek elhelyezésére, esztétikai megjelenésükre homlokzati nézetrajzok készültek a szaktervező kollégák és a szakhatóságok bevonásával.

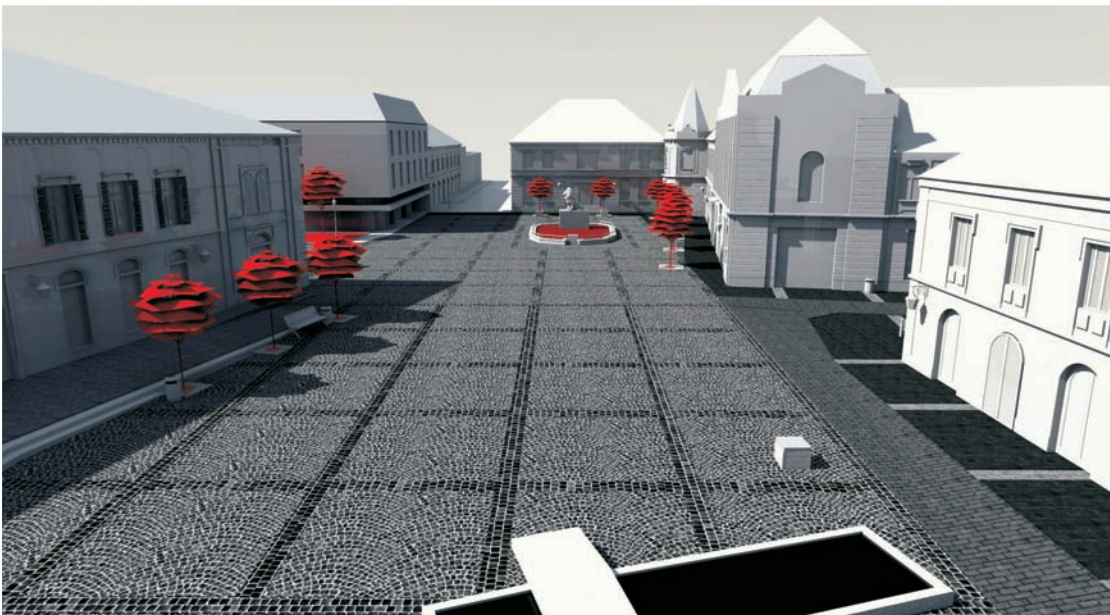
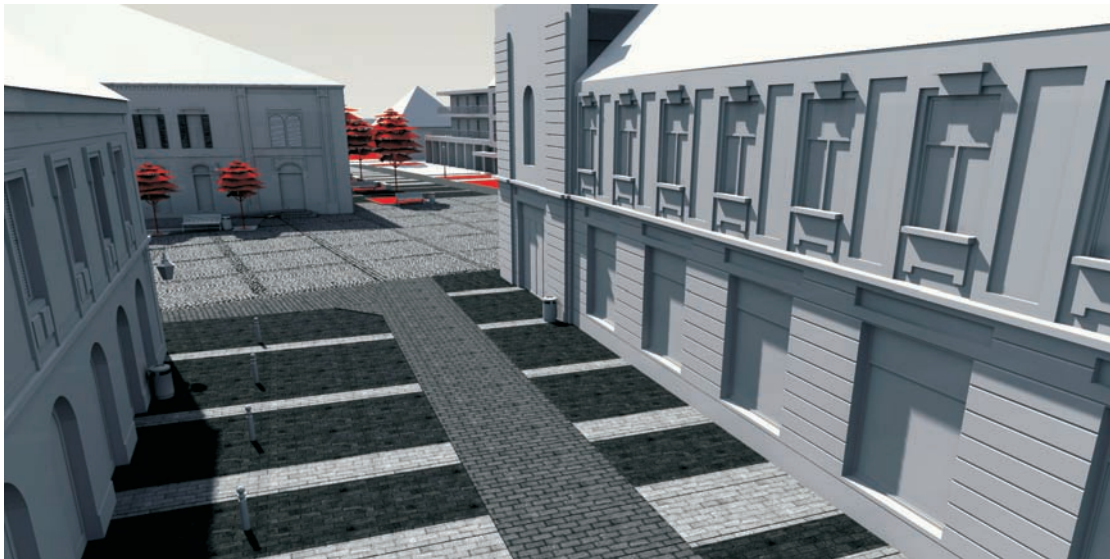
A Széchenyi utcában, a forgalmi rend változásának köszönhetően a vasbeton lámpaoszlopok elbontásra kerültek és helyette a 4,5 fénypont magasságú falikarok kerültek kihelyezésre.

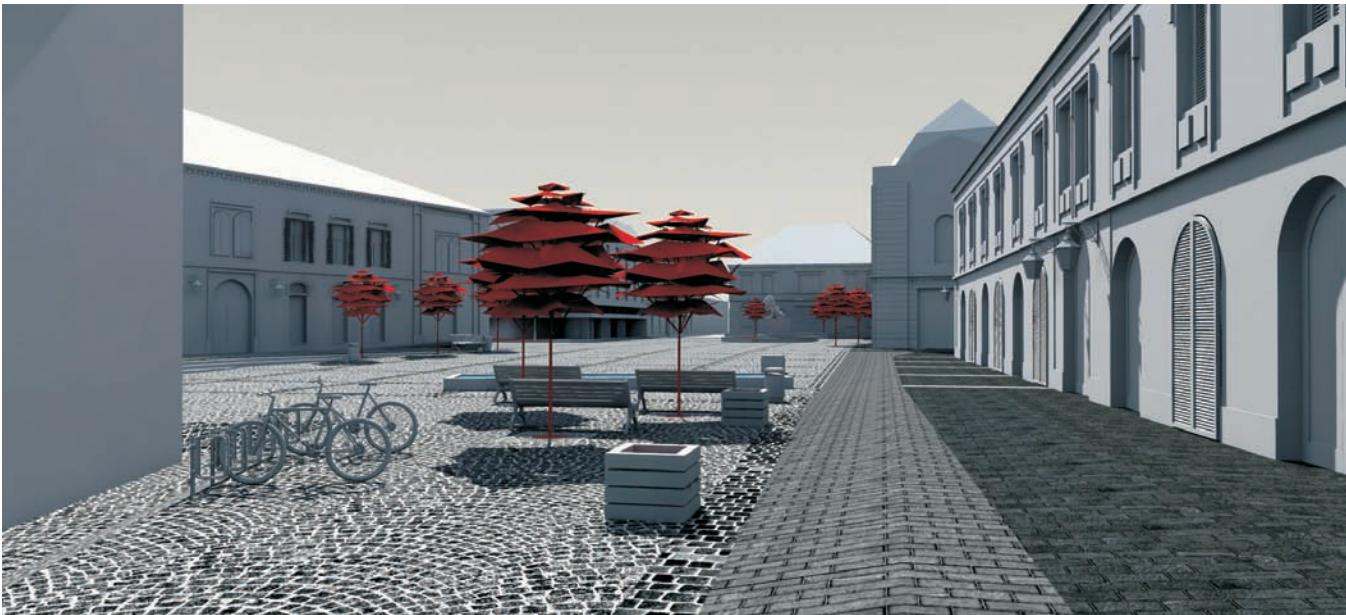
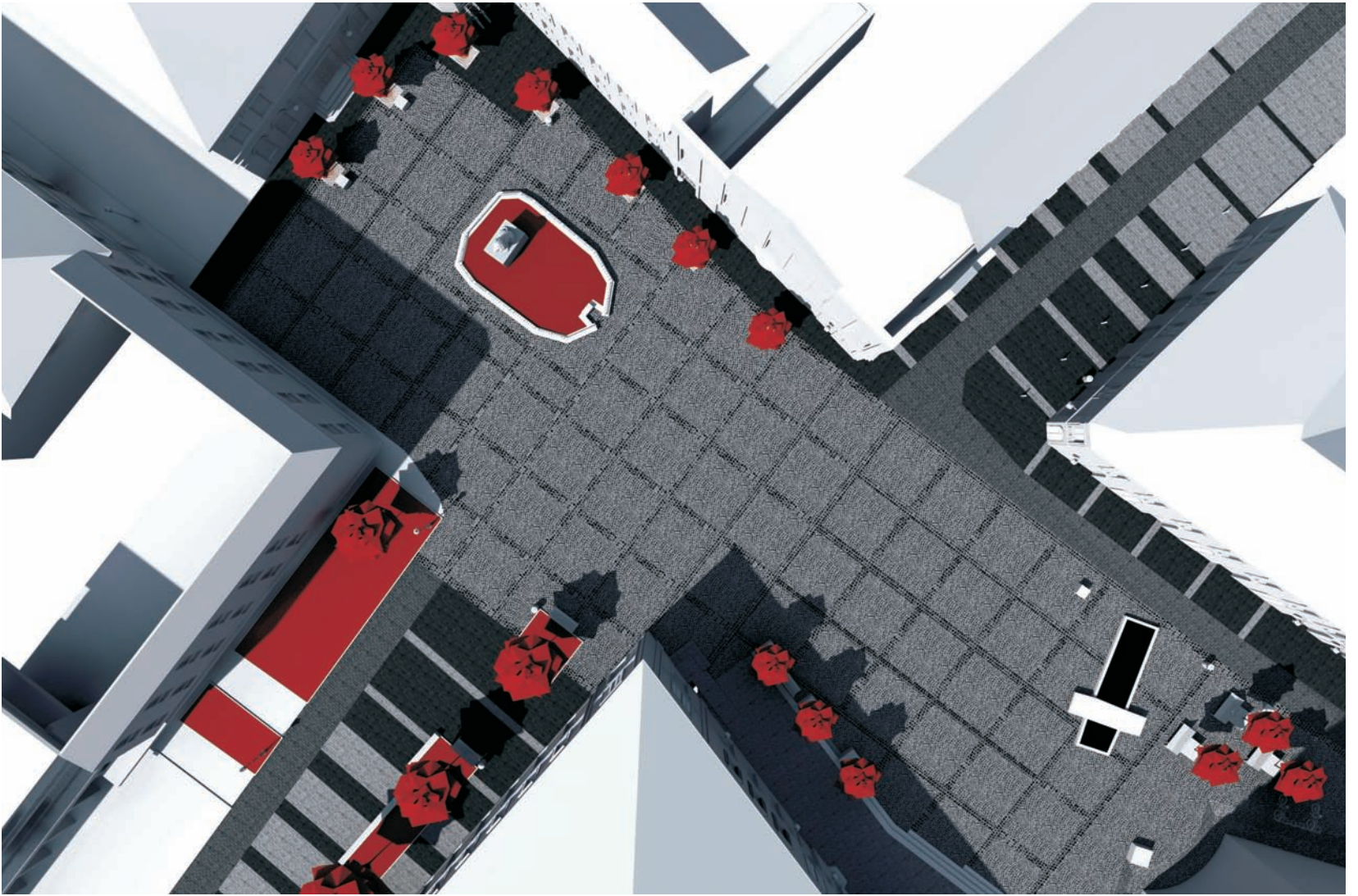
A Zrínyi térhez közeledve a sűrű növényzet miatt, a meglévő – magasabb – kandelláberek felhasználása, felújítása illetve a lámpatestek cseréje mellett döntöttünk.

Az „Oroszlán parkoló” teljesen új energiatakarékos közvilágítással készült.

A Városháza nyugati homlokzata – lámpatestek szempontjából – megfelelt a kívánalmaknak. A déli homlokzaton azonban a falikarokat cserélni kellett.

A József Attila utca teljes szakaszán lecseréltük a falikarokat így teremtve meg a belváros egységes vizuális megjelenését.

Tervezés menete – egy hihetetlen történet állomásai

2009. július 31-én a pályázat nyerteseként hirdettek ki minket, és első felelősségünköt követően 2009. augusztus 19-én alá is írtuk a Várossal a tervezői szerződést, amely az alábbi határidőket tartalmazta:

2009. október 30. Engedélyezési dokumentáció és tervezői költségvetés elkészítése.

2009. december 18. Kiviteli tervdokumentáció és a részletes szakágankénti műszaki leírás, tervezői költségvetés (árazott és árazatlan) elkészítése.

Tekintettel a hatalmas területre a feladat összetettségére, intenzív tervezőmunka indult, amelynek során a tértervezés mellett az alábbi szakterületek tervezői, alkotói működtek közre: talajmechanika, geodézia, építészet, útépités, forgalomtechnika, vízellátás, csapadék és szennyvíz csatorna, elektromos rendszerek, fénytervezés, kerttervezés, akadálymentesítés, homlokzat felújítás, 3d látványtervek.³ A teljes folyamat irányító tervezői, Baracsi Viktória, Hübner Mátyás és Bőjte Tibor (Hübner Tervező Kft.). A megbízót kezdetben Maul József majd Marton Fekete Csilla a Műszaki Osztály vezetője képviselte.

Engedélyezési terv

2009. október 30-ára elkészült a belváros engedélyezési terve. Az UNIÓS forrásból finanszírozott projekt készítése során, folyamatosan egyeztetünk a pályázatot kezelő kollégákkal. A dokumentum ugyan igyekezett a tervezési területen kívül eső, de a telekhatár ellenére összefüggő területek alakítására is javaslatokat tenni, de miután ez a 2008-ban beadott pályázatnak nem volt a része, külön forrásból kezelendő tételek közé kellett sorolnunk.

Következő, a terv készítés teljes folyamatát végig kísérő probléma, a változó adatok kálváriája.

Az engedélyezési terv elkészültével a területi, mennyiségi adatok pontosodtak és eltéréseket mutattak az uniós pályázati anyagban szereplőkkel. Ezen adatváltozások viszont egy ilyen projektben nem, vagy igen nehezen voltak kezelhetők.

Minden adat változást - területi, pénzbeli - csak alapos indoklással, változás bejelentéssel lehetett a pályázati forrásokat kezelő szervnél elfogadtatni.

Az eredeti uniós pályázatban közölt mennyiségi és minőségi adatok, kvázi kőbe vésődtek, változtatásuk nehezen vagy egyáltalán nem volt megoldható.

³ Szaktervezők: Laszkovszky Csaba, Méhes Zsolt, Lovas Attila, Cserhalmi Pál, Sprok Attila, Terlecký Ádám, Schubert József, Kreznánics Róbert

Az engedélyezési terv teljesítési határideje nem a végső szakhatósági engedély időpontjához volt kötve. (a pályázati anyag, a teljesítés időpontjához és nem a szakmai engedélyek megadásához igazította a finanszírozás ütemezését).

A teljesítést követően a Nemzeti Közlekedési Hatóság mint illetékes engedélyező hatóság hiánypótlást és az anyagok kiegészítését kérte. 2009 december 30-ig a Közlekedési Hatósággal illetve a Kulturális Örökségvédelmi Hivatallal (KÖH) személyes egyeztetéseket követően a következő változtatásokat építettük a tervbe:

- A közlekedési hatóság balesetvédelmi okokból – kérte hogy a kerékpáros útfelületeket a tervben megadott 5 cm magas szegélykő helyett „K” szegéllyel alakítsuk ki és válaszuk el az útpályától és a járdától.
- A KÖH-lal lefolytatott többszörös egyeztetés végeredményeként, a kezdetben a Zrínyi tér összes térfala előtt meghatározott kiskockakő burkolat helyett, a gyalogos forgalom számára kényelmesebb járófelületet biztosító a bazalt
- kiskockakő színével – közel – azonos térkő burkolat készülhet.
- továbbá, a fent említett sötétebb színű térkő burkolat készüljön úgy, hogy a Zrínyi tértől

távolodva a burkolatban megjelenő burkolatrészek átmenetet képezzenek a sötét színű burkolatból a világosabb színű burkolat felé.

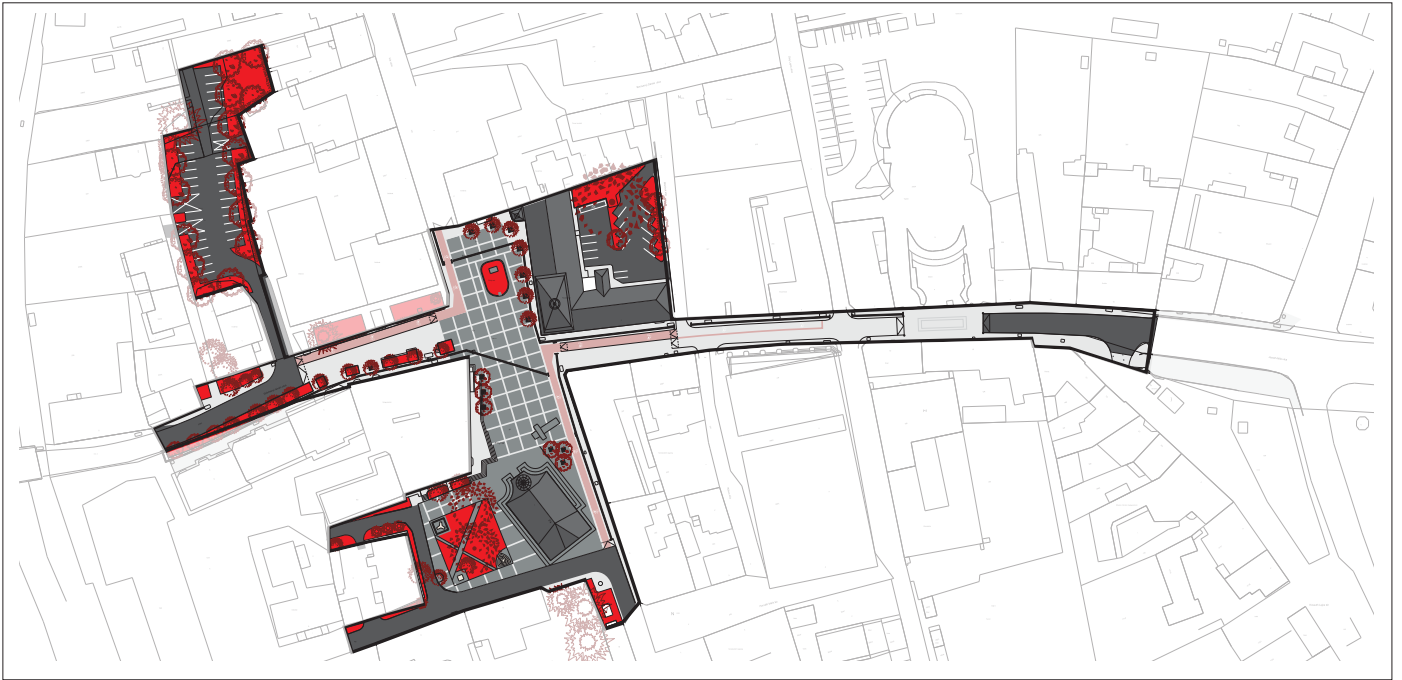
- illetve a Zrínyi tér nyugati oldalán, az Oroszlán Szálló előtti részen megszűnő vörös színű kerékpáros felület helyett a kiskockakő burkolat a telekhatárig készüljön.

Az engedélyezési eljárással (de attól szinte teljesen függetlenül) párhuzamosan az uniós pályázatban meghatározott mérföldkövek teljesítése is zajlott. Az engedélyezési tervek módosításának eredménye a mennyiségi és minőségi adataink ismételt változása.

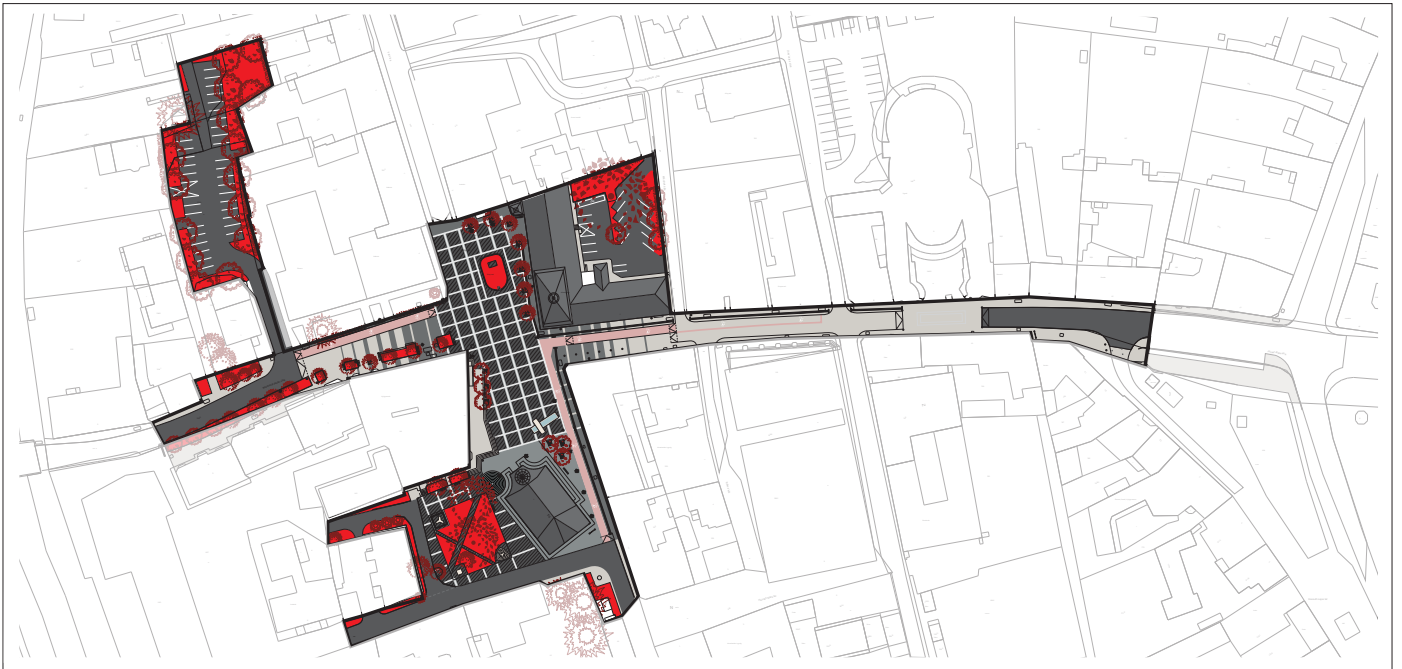
A pályázati forrásból teljesülő projektek finanszírozásának egyik „alapelve”, hogy minden az eredeti pályázati anyagban rögzített költség a mérvadó és teljesítendő. Ha az elkészült terv (költségvetés) az egyes tételeknél többletet képez, akkor azt csak és kizárólag saját forrásból rendezhető és külön tételként szerepeltethető, de ha az egyes tételeknél „maradék” mutatkozik (átcsoportosítani nem lehet) azt automatikusan levonják a teljes támogatási összegből.

Ennek tudatában – és a teljes támogatási összeg megbízói reményében – a költségvetés, a tervmódosítások miatt előállt változások okán, szintén módosításra kerültek.

Tervváltozás

Szakhatósági egyeztetés előtt

Szakhatósági egyeztetés után

Lakossági fórum

A tervek készítésének folyamatában többször egyeztettünk az önkormányzattal illetve október végére lakossági fórumot hirdettünk meg, hogy tájékoztassuk Szigetvár lakosságát is.

A városmegújításban - annak a tervezésében és megvalósításában - a közösség bevonása elengedhetetlen.

A város társadalmi és történelmi képződmény, mely szerves fejlődésű, a spontán és a tervezett - irányított - beavatkozások keverékének eredményeképpen jön létre.

A városmegújítás egy olyan folyamatos beavatkozási tevékenység, amely a városfejlődésben zajló spontán folyamatokon alapul, e folyamatok közül némelyekre ráerősít, másokat ellensúlyoz, vagy kitérít. A városmegújítás célja, hogy az érintett közösség bevonásával - amely egyszerre forrása és kedvezményezettje e tevékenységnek - úgy módosítsa a városfejlődési folyamatokat, hogy javuljon az érintettek társadalmi, pszichés és fizikai „köz” érzete.

Nyilván nem véletlen, hogy több EU-s dokumentum is az erős helyi partnerséget, a lakosság számára az átláthatóság biztosítását szorgalmazza.

A városmegújítás során, a közösség bevonása és a folyamatban történő részvétele elősegíti az állampolgárok felelőssé válását, a közügyek iránti elkötelezettséget, a képességet azok befolyásolására, a demokrácia gyakorlására.

2009. október 21-ére a településen a belváros rehabilitációjával kapcsolatban lakossági tájékoztatást, beszélgetést kezdeményeztünk és teljes tervező gárdával kivonultunk a város könyvtárába. Sajnálatos módon, a helyszínen az önkormányzat delegáltjain és a tervező csapaton túl **1 lakos jelent meg a fórumon**, aki becsülettel végighallgatta a tervezői beszámolót.

Kiviteli terv

Az uniós pályázatban előírt következő mérföldkő a kiviteli tervek teljesítése volt. A teljes - már a szakhatóságok véleménye alapján módosított - dokumentációt december 16-ára elkészítettük.

Dráma

2010. január 24-én, tragikus hirtelenséggel elhunyt Szigetvár polgármestere.⁴

⁴ Az 55 éves Paizs Józsefet este, otthonában érte a halál.

Csőeljárás

A gyászt követően februárban „Dúl az önkormányzati belharc Szigetváron” szalagcímekkel lehetett találkozni a nyomtatott sajtóban. A város tetemes adósságot halmozott fel aminek következtében a Baranya Megyei Bíróságon adósságrendezési eljárást kért a város akkori alpolgármestere.

2010. február 1.-én a várost fizetéseképtelenné nyilvánították, és megindították az adósságrendezési eljárást.

Eközben, 2010. április 1.-én a Közlekedési Hatóság az „Oroszlán-szív” Szigetvár történelmi belvárosának funkcióbővítő rehabilitációjára engedélyt megadta.

Újraélesztés – sikeres kivitelezői közbeszerzés

„A kisváros a napokban mentesült az április óta tartó adósságrendezési eljárás terhe alól.” volt olvasható a Dunántúli Napló hasábjain. 2010. október végén a Baranya Megyei Bíróság lezárta a Szigetvár ellen indított adósságrendezési eljárást.

Az lezárás azt jelentette, hogy újra elindulhattak a fejlesztési programok. Az Oroszlánszív program a lejárt határidő miatt a már megnyert EU-s támogatással együtt elúszni látszott, ám az NFÜ-vel és a DDRFÜ-vel folytatott egyeztetés kapcsán a

város esélyt kapott, hogy újra pályázhasson a már egyszer elnyert támogatásra.

Szigetvár Város Önkormányzata és a Dél-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Közhasznú Nonprofit Kft. 2011. május 16-án meg kötötte az új támogatási szerződést.

A 2012 februárjában – teljes bekerülési árkontroll mellett – az elkészült kiviteli tervek alapján sikeres közbeszerzési eljárást folytatott le Szigetvár városa, amelyet az 5 benyújtott ajánlat közül a WolfBau Team Kft nyert el.

Az ügymenetet „színesítette” hogy a közbeszerzésen vesztes cég megkérdőjelezte a városi bizottság döntését, és ezzel több mint két hónapra megakasztotta a Szigetvár életében mérföldkőnek számító beruházást.

2012. június 29-én az Oroszlán-szív: Szigetvár történelmi városközpontjának funkcióbővítő rehabilitációja – munkaterület átadás-átvétele megtörtént, a kivitelezési munka elkezdődött.

Megvalósítás: A terv és a valóság

Szigetvár történelmi belváros rehabilitációja kapcsán az önkormányzat által kiírt kivitelezési közbeszerzés kezdetétől együtt működtünk a várossal és a kivitelező szervezettel.

Telefonon és kooperációkon, helyszíni bejárásokon folyamatosan rendelkezésre álltunk és megválasztuk a kivitelezői illetve önkormányzati kérdéseket, tisztáztuk az esetleges eltéréseket, segítettünk megoldani a felmerülő problémákat, függetlenül attól, hogy sem az önkormányzat sem a kivitelező részéről erre hivatalos megkeresés nem érkezett.

Majd az állandó helyszíni jelenlét és tervezői művezetés eredményeként a kivitelezővel írásos megállapodás született. A város érdekeit, a helyszíni feltárások során előállt új körülményeket szem előtt tartva segítettük – szükség szerint alakítottuk a tervet, illetve - a kivitelezési folyamatot.

Felmerülő problémák:

- a geodéziai mérések egyes magassági pontjai, pontatlan adatokat tartalmaztak, a teljes területet az ellenőrző mérések során új magassági adatokkal kellett ellátni és eszerint a terveket módosítani.

- A Zrínyi térre tervezett legyezős lerakási formát, a bontott bazalt kiskockák újrahasznosítása és ezért változatos méretei miatt egyszerűsíteni kellett.
- az önkormányzat mögötti parkoló aszfaltrétegének eltávolításakor kiderült, hogy a terület nem rendelkezik a megfelelő teherbírású alappal, a rétegendet ehhez igazítva újra kellett gondolni és a terveket e szerint módosítani.

Előzetes birtokba vétel

Az aktív kivitelezői munkának köszönhetően a szeptember 7-i városi ünneppsorozat helyszíne – ugyan ideiglenesen – a már megújult Zrínyi tér lehetett.

A teljes program ünnepélyes átadása: 2013. augusztus 24-én fog megtörténni.

2012.07.04. Városháza előtti tér bontása

2012.07.20. Zrínyi tér „pódium” építés

2012.07.04. Városháza - közműkiváltás

2012.07.20 Széchenyi I. utca közműcsere

2012.07.16. Városháza - járdaépítés

2012.08.15. Széchenyi I. utca kerékpár út építés

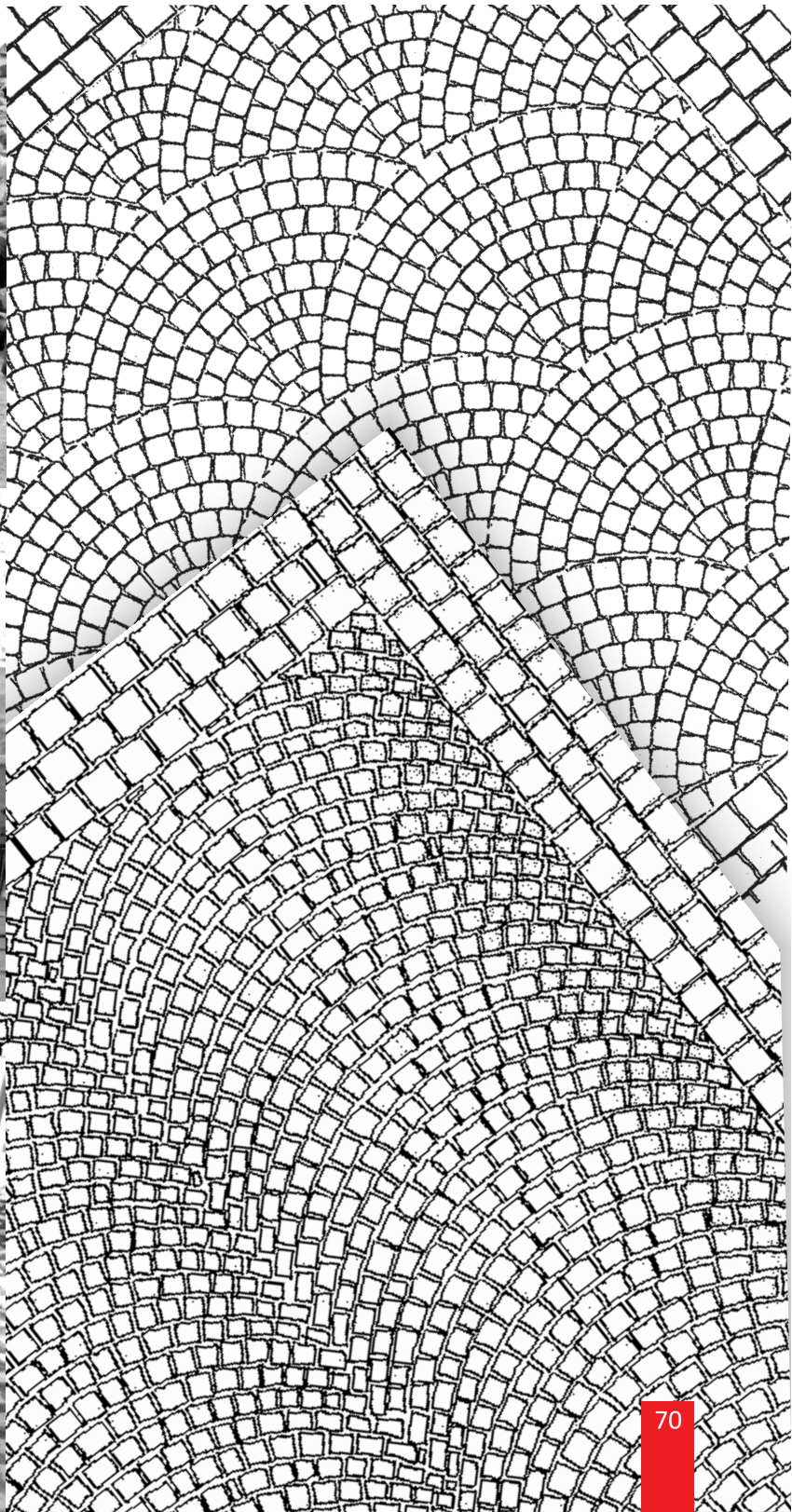
2012.07.04.

2012.08.15.

2012.08.28.

Raszter kitöltés - mintaváltozatok (kiviteli terv - kivitelezés)

ELŐTTE

UTÁNA

ELÖTTE

UTÁNA

ELŐTTE

UTÁNA

ÖSSZEZÉS

Mindenki szeretne jobb, szebb, biztonságosabb környezetben élni. Napjainkra a fenntarthatóság a városfejlesztési stratégiák, akciók zászlóshajója, amely megalapozza a város jövőjét, a városban élők életminőségét.

Az egyik leglátványosabb beavatkozás e területen az építés/megújítás, hisz szűkebb és tágabb környezetére közvetlenül és közvetve egyaránt jelentős hatást gyakorol.

Az építési tevékenység, az épített környezet meghatározza az emberek élőhelyét, életmódját, szociális hatása az életkörülmények, életesélyek befolyásolásán, az életminőség meghatározásán keresztül érvényesül.

Egy történeti belváros „új ruhába” öltöztetése, már elmozdulás egy fenntarthatóbb város felé?

Disszertációm első felében csokorba szedett fenntarthatósági várostervezési elvek tükrében;

Akkor beszélhetünk Szigetvár (bel)városi fenntarthatóságáról, ha a városi környezet és lakóminőség fejlődik, az elhanyagolt területek revitalizálásra kerülnek és ez által, élénkül az ingatlanfejlesztés, ami pozitív hatást gyakorol a környezetére. Eközben, a területterhelési mutatói,

zsúfoltsága nem növekszik, a közlekedési terhelés, a káros anyag kibocsájtás, a zajszint csökken. A belvárosba koncentrálódó vegyes funkciók jól illeszkednek a városi szövetbe és közösségi vonatkozásaival hozzájárul a város kulturális életének fejlődéséhez. A történeti környezet megóvásra és integrálásra kerül, a kapcsolódó közterületek fejlődnek a zöldterületek növekednek.

A Szigetvári történeti belváros rehabilitációja során a fent említett elvárások maradéktalanul teljesültek. Mert:

A Zrínyi teret kettészakító átmenő forgalom megszűnt, a tér illetve a József Attila és Széchenyi utca humanizálásra került. A forgalom átszervezésével a belváros gyalogos övezetté alakult, csökkentve ezzel a gépjárművek okozta környezetterhelést.

A kulturális örökségvédelem körében a fenntartható tervezés során megvalósuló műemléki és közterületi rehabilitációk képezik az értékmegőrző megújítás alapját. Szigetvár esetében a köztér megújítás részben a meglévő anyagok felhasználásával – újrahasznosításával- készült. A terek megújítása mellett a térfalak is folyamatosan revitalizálódnak, egyrészt a pályázat keretében másrészt a terület megújulásának köszönhető pozitív gazdaság élénkítő hatásnak köszönhetően.

A belvárosban koncentráltan jelen van a kiszolgáló, intézményi, kereskedelmi és szórakoztató funkció. A tervezés és megvalósítás során fokozott figyelmet fordítottunk a meglévő egységek akadálymentes megközelítésére a közterülettel való kapcsolódás megteremtésére.

A városközponti történelmi terek, elsősorban közösségi programokra „valók”. Hisz ezek a helyek hordozzák a városi közösség identitásának kialakulását, erősödését és fokozza a hely megtartó erejét. Ennek támogatása, a köztéri rendezvények lehetőségének biztosítása alapvető szempont volt a megvalósítás során, a pódium, a térszín alá süllyesztett áramvételezési pontok kialakításával egyaránt.

A tér a város kulturális életének színtere, és ez sok esetben kevés zöldfelületet jelent. A szigetvári feladat kapcsán a Zrínyi téri templom mellett illetve a Széchenyi utca szakaszán plusz zöldfelületek tudtunk kialakítani, növelve ezzel a térburkolatok változatosságát és a biológiailag aktív felületek arányát.

Egy városközpont megújításakor nem új, hanem jobb dolgok születnek.

Egy városi tér esetében a mindenkori szempont a városi élet színterének megteremtése. A köztér fontos szervezője a városi tér megtapasztalásának.

A rajtuk való áthaladás során szerzett vizuális impulzusok és más érzékszervi tapasztalatok, a bennük töltött idő során szerzett élmények, személyes találkozások lenyomatai megteremtik a köztér saját, egyedi hangulatát. Körülöleli a város történetének ránk maradt darabjait, teréül szolgál a közösségi szimbólumaink bemutatásához, emlékeztetnek közelmúltunk meghatározó eseményeire.

Úgy gondolom, hogy Szigetváron olyan az építészeti örökséget maximálisan tiszteletben tartó belváros megújítás jött létre mely a mai modern elvárásoknak is képes eleget tenni.

ZÁRSÓ

Egy építőművészeti mester iskolában fiatal településmérnöként DLA-ra jelentkezni és egy mester munkát „produkálni”?

Több mint küldetés!

A településtudomány területén azonnali értékelhető eredményeket nehéz elérni. Aki e területre „téved” aligha bízhat a gyors sikerben.

Vagy mégis?

A doktor iskola vezetőjével – Zoli bácsival - az értekezés témáját keresgetve, meséltem a Szigetvári munkánk kissé kalandos sorsáról, amikor is felkapta a fejét és közölte, hogy nincs miről tovább beszéljünk.

Mert az hagyján, hogy 15 éve dolgozom településtervezőként és közel 60 település rendezési tervével foglalkoztam, attól még ebben a szakmában „nyighajnak” számítók, de van egy megvalósult munkám, hát legyek rá büszke és mutassam be ezt...

Büszke vagyok rá...!

Az értekezés kapcsán, visszatekintve a teljes tervezési folyamatra és megvalósításra, azt gondolom, joggal állíthatom, hogy egy igen hányatott sorsú, már-már hihetetlen fordulatokat produkáló de mégis sikeres történetnek lehettem a szereplője.

Nagy örömmel tölt el, hogy egy ilyen csapattal dolgozhattam együtt és sokszor ebben a lehetetlen történetben is teljes odaadással és maximális szakmai hozzáértéssel meg tudtuk alkotni Szigetvár történeti belváros megújításának terveit.

A teljes folyamat során igyekeztünk az előre elhatározott elveinket betartani és a teljes város lakosságának élvezhető megújult köztereket biztosítani.

A kivitelezés során számos tapasztalattal gazdagabban, de azért örömmel láttam, hogy a megvalósíthatóságot szem előtt tartva a terveink kiállták a próbát és nem estek áldozatul a magyar építőiparnak.

A munka során megélhettem szép és nehéz pillanatokot, helyzeteket, de végig számíhattam mentoromra, kollégáimra, barátaimra.

Nekik is köszönhetően Szigetvár belvárosa megújult, olyan lett amilyennek lennie kellett és én erre nagyon BÜSZKE VAGYOK.

TÉZISEK

1945

A TELEPÜLÉS JÖVŐBELI MEGJELENÉSÉT – FENNTARTHATÓ – FEJLESZTÉSÉT AKKOR VAGYUNK KÉPESEK MEGTERVEZNI, HA A TERVEZÉST AZONOS IDŐTÁVRA, A TÁRSADALMI, A GAZDASÁGI ÉS A KÖRNYEZETI TÉNYEZŐRE EGYSZERRE KÉPESEK VAGYUNK KITERJESZTENI.

A település folyamatos változásban lévő társadalmi, gazdasági, környezeti (épített és természeti) rendszer, és e alrendszerek egymásra hatása határozza meg, hogy a város milyen mértékben szolgálja a fenntartható település, mint jövőkép elérését.

A fenntartható fejlődés városi/települési viszonylatban nem pusztán (épített) környezeti probléma. Hatékonyságát a fent említett három alaptényező viszonya befolyásolja.

ember. város. környezet.

AZ ALACSONY ÉS NAGY INTENZITÁSÚ TERÜLETEK SZÉTVÁLASZTÁSÁNAK LEGFONTOSABB ESZKÖZEI A KAPCSOLATRENDSZEREK, A KÖZLEKEDÉS ÉS A VÍZHÁZTARTÁS

Egy jól működő közlekedési hálózat, egy jó közlekedési kapcsolattal rendelkező terület mindig vonzza a vállalkozásokat, felgyorsítja fejlődést. Az intenzív, kemény funkciókat tömörítő terület lapvető feltétele egy ilyen jól kiépített rendszer.

Ezzel szemben az érzékeny területeknél érdemes a gépjármű közlekedési felületeket minimálisra korlátozni, illetve az autók számára olyan kényelmetlen körülményeket teremteni, amely így közvetve akadályozza a beépülést. Ezek az alacsony intenzitású területek szolgálják a vízháztartás regenerálódást is.

Tehát, amíg az intenzív területek „tartószerkezete” a közlekedési hálózat, addig az alacsony intenzitású területeké a vízhálózat.

AZ ALACSONY ENERGIAFOGYASZTÁSÚ KÖRNYEZET LÉTREHOZÁSÁNAK KULCSA, A TELEPÜLÉSEK/TELEPÜLÉSRÉSZEK SÚRÚSÁGA ÉS RACIONÁLIS TÉRBELI SZERVEZÉSE.

A koncentrált beépítés jó adottságokat kínál a környezetbarát közlekedési hálózatok és egyéb infrastruktúra kialakítására. A nagy laksűrűség pedig a funkcionális gazdaság működéséhez szükséges „kritikus tömeget” is biztosítja. A koncentrált, egymástól jól lehatárolt települések között jobb lehetőség nyílik, összefüggő, szabad – ökológiailag is értékes – zöldterületek kialakítására.

A koncentráltág természetesen nem fokozható a végletekig. A sűrűségnek fenntarthatósági szempontból, megvannak az alsó és felső határai is, amelyek nagy részben a beépítési formáktól, intenzitástól illetve a társadalmi, kulturális igényektől is függenek.

A FENNTARTHATÓ, IDEÁLIS VÁROSSZERKEZET KIALAKÍTÁSA SOHA NEM EGYETLEN BEAVATKOZÁS, HANEM AZOK SOROZATA A JELENLEGI TELEPÜLÉSSTRUKTÚRÁK ALAKÍTÁSÁRA, KONTROLLÁLÁSÁRA.

Egy földrajzilag meghatározott és történelmi léptékben kialakuló térszerkezet pár év alatt nem szabható át. Mi több, a beavatkozások során különös tekintettel kell lenni a városszerkezeti, városképi hagyományainkra is, hiszen építészeti örökségünk egyszeri és pótolhatatlan.

Új városrész megépítése során - elvben - érvényesíthetők a fenntarthatósági szempontok, és egy átfogó városrehabilitációban is viszonylag széles körben lehet ezeket alkalmazni. Leggyakrabban azonban kisebb beavatkozásokra nyílik csak mód. Ezért, hogy e kis lépések is egy jobb struktúra felé vezessenek, fontos, hogy legyenek a konkrét döntéshozatalban is érvényesíthető világos célok, irányelvek.

A TÉR BURKOLATOK, AZ UTCABÚTOROK A VÁROSI KÖZTEREKEN VIZUÁLIS RENDSZERT ALKOTNAK. SZÍNEIKKEL ÉS FORMÁIKKAL KAPCSOLÓDNAK EGYMÁSHOZ ÉS AZ ÉPÍTETT KÖRNYEZET MÁS ELEMEIHEZ. A TÁRGYAKNAK ÉS KÖRNYEZETÜKNEK, A TÉRFALAK SZÍNEINEK, KARAKTERÉNEK EGYÜTTTHATÁSA EGY VÁROS VIZUÁLIS ARCULATÁNAK ALAPJA.

Egy városban járva, az utcákat, épületeket nézve szerzünk vizuális élményt az adott településről. A színek szerepe nagy jelentőségű ezen élmény kialakításában. Az utcaképről nyert benyomásunkat javarészt az épületek, homlokzatok színe, formája és ezek harmóniája vagy éppen különbözősége határozza meg.

IRODALOMJEGYZÉK

- Beliczay E. et al. (2004) Világváros vagy világfalu – avagy fenntartható építés és településfejlesztés Budapesten és az agglomerációban, Független Ökológiai Központ Alapítvány, Budapest.
- Belügyminisztérium – VATI Nonprofit Kft. (2011), Klímabarát városok – Kézikönyv az európai városok klímaváltozással kapcsolatos feladatairól és lehetőségeiről, Belügyminisztérium – VATI, Budapest
- Gömör J., Hübner M., Tóth Z. (2003) A településfejlesztés és rendezés tervezés. Egyetemi jegyzet. Magyar Urbanisztikai Társaság – Pécsi Tudományegyetem Urbanisztika Tanszék, Pécs.
- Gyulai I. (2008) Kérdések es válaszok a fenntartható fejlődésről, Magyar Természetvédők Szövetsége, Budapest.
- Hajnal K. (2006) A fenntartható fejlődés elméleti kérdései es alkalmazás a településfejlesztésben, PhD. értekezés, PTE TTK Földrajzi Intézet.
- Kocsis T. (2005) Tér és teljesség – Fenntarthatóság a területhasználatban és az építési tevékenységben, Kovász, IX. évf., 1-4 szám, pp. 5-39.
- Lukovich T. (2001) A posztmodern kor városépítészetének kihívásai. Pallas Stúdió, Budapest.
- Meggyesi T. (2009) Városépítészeti alaktan. TERC Kft, Budapest
- Nagy B. (2005) A Település, az épített világ. B+V Lap es Könyvkiadó Kft.
- Schmitz, A., & Scully, J. (2006). Creating walkable places: compact mixed-use solutions., ULI-the Urban Land Institute, Washington D.C.
- Szabó A. (2011) Városiasság es fenntarthatóság – Fenntarthatóság és ökológia a városépítészetben. Budapesti Műszaki es Gazdaságtudományi Egyetem Építészmérnöki Kar, Urbanisztika Tanszéke, Budapest.

FELHASZNÁLT INTERNETES FORRÁSOK

- Novak A. (2004): Öko-város, a fenntartható városfejlesztés építészeti aspektusai. (http://archivum.epiteszforum.hu/muhely_utoxia/okovarosszept10.pdf)
- Szabó Árpád DLA (2011) Városiasság és fenntarthatóság – Fenntarthatóság és ökológia a városépítészetben Egyetemi füzet- digitális kiadvány - Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Építésmérnöki Kar - Urbanisztika Tanszéke
- Siemens Green City Index <http://www.siemens.com/entry/cc/en/greencityindex.htm>
- Ertsey Attila, Medgyasszay Péter (2004) Autonóm város, Független Ökológiai Központ Alapítvány, Budapest

Hübner Mátyásnak,

Köszönöm mesteremnek, hogy sok évvel ezelőtt meglátta bennem a lehetőséget és megtanított rá, hogy alázattal, odaadással és szerényen is lehet jót, jól alkotni.